

A R C H Y



7.

VE STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

V. Vokolek: SV. VOJTĚCH.

Zmenšený dřevořez z „Pěti svatých patronů českých“ (1. sv. Jan Nepomucký, 2. sv. Vojtěch, 3. sv. Václav, 4. sv. Ludmila, 5. sv. Prokop). Tyto dřevořezy v rozměru 32×24 a prostřední 38×30 cm (sv. Václav), tvoří pětidílný celek. Zasílá v paspartách a deskách včetně poštovného za 1.100 Kčs V. Vokolek, Pardubice, Jindřišská ulice.



SVATÍ MUČEDNÍCI

Kdo je mučedníkem

Nemůže mučedníkem Božím býti, kdo není v Církvi. Zdaž se ten domnívati může, že by s Kristem byl, kdož od společenství jeho kněžstva a lidu se dělí? Takový nosí zbraň proti Církvi, protiví se Božímu nařízení, jest nepřítelem oltáře, odpůrce oběti Kristovy..., neposlušný sluha, syn bezbožný a bratr nepřátelský (S. C y p r i a n).

Ne pokuta, kterou kdo nese, nýbrž příčina, pro kterou ji snáší, činí mučedníka (S v. A u g u s t i n).

Mučednictví záleží v tom, když kdo život svůj dává, aby pravdě nebo spravedlnosti svědectví vydal (S v. T o m á š A q u i n).

Všechněch světa muk přetrpění ještě nečiní mučedníkem; příčina jedině činí pravé mučedníky, když někdo pro pravdu víry nebo pro spravedlnost umírá (S v. A l f o n s L i g u o r i).

Ne tak smrt, jako víra a nábožnost dělá mučedníkem (S v. P e t r C h r y s.).

Také i u kacířů vychloubají se někteří jménem mučedníků, kteří pro nešlechtnosti a bludy své

něco nepříjemného podstoupili; aby tím pláštíkem okrášleni tím snadněji mohli loupiti, ježto jsou vlci. Chcete-li však věděti, ke kterým by měli počtení býti, slyšte dobrého pastýře apoštola Pavla, že se nemá o všech, kdož těla svá v utrpení i plamenům vydávají souditi, jako by krev svou byli vylili pro ovce, nýbrž spíše proti ovcím; pravíť zajisté: „Kdybych rozdál na pokrmy chudých všechn statek svůj, a kdybych vydal tělo své k spálení“, to činí též oni. Ale pozoruj, co následuje: „Lásky pak kdybych neměl, nic mi to neprospívá“ (I. Kor. 13, 3). Hle, přichází to k utrpení, hle nestává i krve prolití, dává se tělo k upálení, a přece to nic nepomáhá, protože se tu lásky nedostává. Přidej lásku, a vše je prospěšné; odstraň lásku, a vše ostatní k ničemu není užitečné (S v. A u g u s t i n).



Mučedníků chvála — naše důvěra

Nebude nepříhodno mučedníky zároveň nazývati sloupy, také skalami, i věžemi, ano i svícny... Neboť jako sloupové podporují Církev, jako věže ji ochraňují, jako skály odrazili všechny návaly (bouřli-

vých) vln, sami přitom veliký pokoj zachovávajíce; jako světla zapudili tmu bezbožnosti... Proto je často navštěvujeme, jejich hroby okrášlujeme a s velikou důvěrou se jejich ostatků dotýkejme, abychom tak nějakého požehnání dosáhli. Neboť jako vojínové rány v boji obdržené králi ukazující důvěrně prosí: rovněž tak i oni v rukou usečené hlavy nesouce a ukazující, cokoli chtějí, od Krále nebeského obdržeti mohou (Sv. J a n Z l a t o ú s t).

Mučedníci jsou nejzběhlejší lékařové; neboť uzdravují tělo i duši. Avšak třeba s důvěrou se k nim obracet i o jejich moci pranic nepochybovati. Jestliže máš důvěru, můžeš jejich orodováním všechno, zač prosíš, dosáhnouti (Sv. E f r é m).



Zůstavili nám příklad svým přesličným jednáním

Naši mučedníci, když se jim víra Kristova za provinění pokládala, o nížto přesvědčeni byli, že skrze ni dosáhnou spasení a nekonečné slávy po věky, nehleděli na to, jak by, zapírajíce víru, časných ušli trestů, nýbrž ochotně ji vyznávajíce, hlásajíce, vy-

chvalujíce, všechno pro ni věrně a statečně snášejíce, ano i s onou svatou jistotou umírajíce, k zastydění přivedli zákony, jimiž se zapovídala, i neplatnými je učinili (Sv. Augustin).



Jim kdo se podobá?

Praví mučedníci jsou ti, o nichž praví Pán: „Blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost.“ Ne tedy, kteří pro nešlechetnost a pro bezbožné trhání křesťanské jednoty protivenství trpí, nýbrž kteří je trpí pro spravedlnost, ti jsou praví mučedníci (Sv. Augustin).

Ne pokuta, nýbrž příčina pokuty činí mučedníky. Neboť kdyby se pokutou stávali mučedníci... všechny řetězy poutaly by mučedníky; všichni by korunováni byli, kteří mečem se utrácení. Příčina tedy rozeznávána budiž. Nikdo neprav: Poněvadž trpím, spravedlivý jsem; protože Ten, jenž první trpěl, velikou podmínku přidati ráčil: „Blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost“. Neboť mnozí dobrou věc majíce, pronásledují, a ti, kteří zlou věc mají, pronásledování bývají. Zajisté, kdyby ne-

bylo lze podle práva pronásledovati, nepravilo by se v žalmu: „Škodícího svým jazykem bližnímu svému tajně, toho vytnu“ (Sv. Augustin).

Chudoba náležitě pro Krista snášená činí mučedníka (Sv. Jan Zlatoust).

V ničem se sobě nepodobají vytrvalost mučedníků a zarytost kacířů (a všech, kdož svévolně a pro nepravost trpí); poněvadž v oněch působí nábožnost, aby smrtí pohrdali, v těchto dokazuje to zarytost srdce (Sv. Bernard).



Smrtimuka trpěli rádi

Svatí mučedníci nescíslné a nejtěžší způsoby muk dobrovolně snášeli, a vším, co světu přináleží pohrdli, jak praví Apoštol: „Svatí trpěli posmívání a bití, nadto i vězení a žaláře. Kamenováni jsou, sekáni jsou, pokoušeni jsou, mečem zabiti jsou; chodili v kožích ovčích a kozlečích, chudobu trpíce sužování a trápení jsouce, jichžto nebyl svět hoden; po pustinách bloudíce i po horách a v jeskyních i doupatech země“ (Žid. 11, 36—38.) (Bl. Diviš KARTH.).

Dopustíte mi býti pokrmem divokých zvířat, skrze něž dáno mi k Bohu se dostat. Jsem žito Kristovo, a zuby šelem rozemlín býti musím, abych čistým chlebem Kristovým shledán byl... Ó, bodejž se mi dostalo divokých zvířat na mne uchystaných! Žádám si zuřivé je nalézti, a lichotil bych jim, aby mne tím spíše pohltily... Nebudou-li ochotny, přinutím je násilím (Sv. Ignác Ant.).

Rád se vydávám v oběť za učení o kříži, kterýž jest nevěrcům pohoršením, nám pak spasením a věčným životem (týž).



Toliko aby získali Krista a z lásky k němu

Přesvědčení jsme, že tito všichni ne naprázdno běželi, ale u víře a spravedlnosti, a že na přístojném sobě místě u Pána se octnuli, za kteréhož trpěli. Neboť nemilovali svět tento, ale Toho, jenž pro nás umřel a pro nás od Boha vzkříšen byl (Sv. Polykarp).



Po čem toužili, obdrželi — jejich odměna

Vítězné duše přeslavných mučedníků, všechny bolesti, všechna namáhání přemohše a dokonavše, když smrtelné oudy složili, s Kristem zajisté kralovali a kralují (Sv. Augustin).

Svatí mučedníci nebyli by přítomným životem pohrdali, kdyby nebyli věděli, že bezpečnější život duše následovati bude (Sv. Řehoř).



Jejich slavnost která k odbývání sluší

Bratří nejmilejší! Kdykoli slavíme památku mučedníků, musíme všeho světského zaneprázdnění se zhostiti a bez otálení do domu Božího spěchat, abychom poctu vzdali těm, jenž nám prolitím krve své způsobili spásu, a jenž se pro naše omilostnění Pánu v tak přesvatou oběť přinesli (Sv. Augustin). Radostné svatých mučedníků památky slaví se opravdově od těch, kteří i příklady mučedníků následují. Slavnosti mučedníků jsou zajisté pobídky k mučednictví: aby nás totiž nemrzelo následovati,

co slaviti nám působí radost. Avšak my se chceme se svatými radovati, ale nechceme s nimi soužení světa snášeti. Již pak, kdo svatých mučedníků, pokud mu možno, následovati nechce, tomu také nebude možno do jejich blahoslavenství přijíti. Neboť i apoštol Pavel hlásaje, dí: „Budeme-li účastni utrpení, budeme účastni i potěšení“ (II. Kor. 1, 7). A Pán v Evangeliu: „Jestliže vás svět nenávidí, vězte, že jest mne prvé než vás v nenávisti měl“ (Jan 15, 18). Kdož nechce s hlavou snášeti nenávisti, odřiká se býti oudem těla (týž).

ARNOŠT HELLO

O SMYSLU SLOVA SVOBODA

Je slovo, které je heslem nynějšího věku. Dnešní věk se z toho slova zrodil. Zrodil se z něho roku 1789. Od té doby z něho žil; od té doby z něho zemřel. Od té doby se týmž slovem všelijak pokoušel o vzkříšení. Mohl se naroditi a zemříti. Nemohl vstáti z mrtvých.

To slovo, podobné zaklínadlům dávného Východu, pozdvihlo národy proti panovníkům, a země proti zemím; totéž slovo ve dnech vzbouření se ozývá paláci a chrámy. Totéž slovo ještě nedávno obracelo žáky proti učitelům. Totéž slovo nedá pokoje Louise Michelové a pí. Pavle Minckové.

Totéž slovo vnuká Pavle M., aby svým synům dala říkati Lucifer, Blanqui, Vercingetorix. Totéž slovo pobuřuje děti, ženy a národy, všecky je pudí za neznámým dobrodružstvím emancipace, která přislíbujе štěstí, aniž o něm něco poví.

Tím kouzelným a tajemným slovem je slovo SVOBODA.

„Ó, svobodo, kolik zločinů spácháno v tvém jménu“, pravila umírajíc jedna z nejslavnějších obětí roku 93.

To slovo, samo o sobě skvělé, děsí, když je vyřkne-me. Ale proč? Mělo by přece uklidňovati.

Je posvěceno Písmem. Svoboda je samou zaslíbenou družkou Ducha Božího. Tam, kde je duch Boží, tam je svoboda.

A přece to slovo, jež znamená a slibuje vše dobré, slovo říkané na konci Otčenáše rty všech věřících po osmnáct věků, to slovo, jež jest dožadováním se štěstí: „zbav (osvobod') nás od zlého“, to slovo straší a děsí, a kdokoli je říká, jako kdyby měl na rtech Marseillaisu.

Jmenuju evangelium, cituji Písmo, jmenuji Marseillaisu, jmenuji paní Pavlu Minckovou. Říkám jména, jež se lidé pokoušejí dávatí svým synům; jaký zmatek! Jaká to věž babylonská! Právě to slovo, slovo s v o b o d a už sto let (mohl bych říci už od začátku světa), stačí, když řeknu už sto let, až do narození mladíka, kterého chtějí nazvat Luciferem a Blanquim, právě slovo svoboda vrhá nejhlubší

zmatek do řeči lidských a do lidských činů.

Ustavičně je říkají, stále je přemílají: od rána do večera a od večera do rána. Je běžným námětem hovoru novin a knih.

Jenže až do dneška zapomněli na jeho definici. Všichni, kteří ho používali, dávali mu jiný smysl. Proto, samo a samo, si vybuďovalo Babylonskou věž.

Co značí slovo: svoboda?

Mělo se za to, že značí: p o v o l e n í č i n i t i z l o.

A zatím znamená: p o v o l e n í č i n i t i d o b r o.

Lidé se podřezávají nějakých sto let proto, že si nepovšimli této věci: s l o v o l i c e n c e pochází od l i c e t: to znamená d o v o l e n o.

Dovolení činiti zlo, to znamená dovolení někoho utiskovati. Neboť zlo jest svou přirozeností utiskovatelem.

Dovolení dané Janovi, aby utiskoval Jakuba, stane se otroctvím Jakubovým, a nadto otroctvím Janovým, neb každý člověk činící zlo jest otrokem zla, jehož se dopouští.

Dovolení činiti dobro, toť dovolení dané Janovi, aby osvobodil Jakuba, aby o něho pečoval, aby jej učil,

živil a odíval. Toť svoboda Jakubova, a zároveň svoboda Janova: neboť kdo osvobozuje, jest sám dvakráte svoboděn.

Zmatek je tak hluboký, že svrchovanost a svoboda se zdají sokyněmi. Nuže, jsou to dvě družky naprosto nerozlučitelné.

Svrchovanost je nezbytnou podmínkou, naprosto, svrchovaně nezbytnou podmínkou svobody.

Onen zápas národů o svobodu, zápas vlád o Autoritu pochází, jako více jiných běd, ze zmatení pojmů, z naší neznalosti svobody.

Bez vlády Jan utlačuje Jakuba, a to je stav divošský. Silnější utiskuje slabšího, toť divošství, to jest naprostá tyranie.

Nebo také společnost (obec) utiskuje jednotlivce, a to je barbarství, či jiná forma otroctví.

Vláda jest ochránkyní, strážkyní, matkou a zasvětelkou svobody. Ona má chrániti slabého proti silnému, ona má každému dáti svobodu, aby se sám plně vyvinul, aniž by škodil svobodě susedově. Vláda podporuje svobodu individua. Vláda chrání od pokušení zvnitřku a od útoku zvenčí. Vláda chrání

svobodu od útisku kde koho, což jest divoštství, od útisku všech, což jest barbarství. Vláda zavádí svobodu, to jest civilisace.

Je totiž jen trojí možná společnost: divoštství, barbarství, civilisace.

Proč paní Pavla Mincková chce nazvati syna Luciferem? Protože se domnívá, že Lucifer je představitelem svobody. V prvotním smyslu slova by měla pravdu. Lucifer znamená Světloňoš. Ale nynější Lucifer, Lucifer padlý, je právě nejhorším utiskovatelem. Právě on se dožaduje svobody k činění zla. Toto tak prosté rozeznávání pravé svobody od svobody falešné zdá se mi právě tak důležitým jako prostým.

Svoboda činiti zlo plodí divoštství a barbarství.

Svoboda činiti dobro jest matkou civilisace.

Co jest spravedlnost? Toť překážka k svobodě zla.

Co jest pronásledování? Toť překážka k svobodě dobra.

Zdá se mi, že dítě by porozumělo této tak hluboké a tak zřejmé pravdě, a kdyby se lidé chtěli domluvit, tvář století by se proměnila.

Autorita a svoboda by se políbily.
Pokoj by nastal.
**Chtěl bych, aby celý svět četl tento článek a do-
přál mi minutu pozornosti.**
**Poskytněte této pravdě desátý díl času a pozorno-
sti, jakých poskytujete koni závodícímu o cenu v
trysku, a tvář století bude proměněna.**

Přel. B. R.



POUTNÍ BAROKNÍ PÍSEŇ
NA ROZLOUČENOU S P. MARIÍ

Zaplakaly oči, zaplakaly bolem
naposled máš, Máti, dítky svoje kolem.

Dáváme ti s Bohem, Svatohorská Matko,
bylo nám tu blaze, škoda, že tak krátko.

Hodina nám sladce za hodinou bila,
jenom dnes ta jedna, tklivě uhodila.

K loučení nám s tebou, tklivě uhodila,
udeřila rázem, srdce poranila.

A tou ranou srdce, div se nerozskočí,
tekou slzy proudem, ze všech věrných očí.

Jděte, moje děti, do údolí bolu,
ještě není ten čas, na věky žít spolu.

Rozejdou se děti, světa po vřkolu
zůstává vždy matka, jako jabloň v poli.

A když ztrácíme tě, milovanou Matku,
aspoň na cestu dej, něco na památku.

Nepůjdete děti, nepůjdete sami,
moje láska půjde, za hory tam s vámi.

Tedy my již jdeme, v naříkání mnohém
lásku tvou si nesem, Matičko buď s Bohem.

Zaplakaly oči, zalomily ruce
a pak od Matičky odtrhly se prudce.

Zaplakaly oči, utonuly v pláči,
nevidím já ani, kudy noha kráčí.

Oči moje oči, na nic nepohlédnou
jenom ještě zpátky ohlédnou se jednou.

Ohlédnou se jednou ještě za Matickou,
vidí Svatou Horu s bílou holubičkou.

Do světa leť s námi, nízko nad hlavami,
holubičko bílá v dáli nad horami.

Zaleť k loži matkám, sedni na pelesti,
zanes jim tam úsměv do těžkých bolestí.

Jestli odumřela sirotkům kde matka,
přijmi holubičko, sirá holoubátka.

Sedej čistá, bílá, pannám na okénku,
aby se dívaly denně na Panenku.

Poletuj též časem, po válečném poli,
leží tam ranění, které rány bolí.

A když slétáš všecko, lidi, moře, země,
zaleť, holubičko, naposledy ke mně.

Ke mně zpěváčkovi, moje bílá Paní;
já tě oslavoval, co dáš za skládání?

Co dáš, Maria, mně, co dáš za písničku?
Když umírat budu, přileť pro dušičku.

Nic jsem nemiloval, Maria, jen tebe —
poletí potom dvě, holubičky v nebe.

Amen.

SVATÝ VOJTĚCH VE STUDNICÍCH

U TELČE

(Sestavil Josef Rampula)

Tohoto roku 1947 slavíme 950 výročí umučení svatého Vojtěcha, druhého biskupa pražského, a při této příležitosti chceme něco povědět o starobylém kostelíku ve Studnicích u Telče, neboť je to jediná svatyně v diecési brněnské, zasvěcená našemu Patronu, svatému biskupu Vojtěchovi.

Kostel svatého Vojtěcha stojí na návrší asi 4 km na sever od Telče, při silnici do přifařené obce Studnic. Stavba jeho nevyniká tak velikostí a výstavností, jako spíše starobylostí. Kostel je 17 m dlouhý a 5 — 8 m široký; střecha je šindelová s malou vížkou. Gotický presbytář pochází z XV. století, kdežto loď, nevynikající slohem, je asi ze století XVII. Nad vchodem je žulový baldachýn z počátku minulého století, jež nesou dva kamenné sloupy. Hlavní oltář ve slohu barokovém pochází z XVIII.

století. Na oltáři jsou tři sochy dřevěné, a to sv. Vojtěch, sv. Barbora a sv. Kateřina. Jsou to vzácné památky domácího gotického umění řezbářského, zachované z původního kostela. Zejména socha sv. Vojtěcha je vynikajícím uměleckým dílem. Sv. Vojtěch, milého vzezření drží v levé ruce knihu ve váčku, jak bylo ve středověku zvykem, v pravé ruce biskupskou berlu a veslo jako symbol svého umučení, neboť byl veslem ubit roku 997, když byl pohanským Prusům kázal evangelium Kristovo. Sochy byly v roce 1895 odborně v Praze opraveny a 19. dubna 1896 posvěceny. Z bývalého křídlového oltáře z XV. století je zachována deska s votivním obrazem Panny Marie a Krista trním korunovaného; deska je v telečském museu.

V lodi jsou dva boční oltářičky; nad oltářičkem na straně evangelijní je obraz sv. Aloise, malovaný roku 1854 od rodáka telečského Leopolda Šašecího. Na straně epištolní obraz sv. Stanislava od téhož malíře z roku 1855. Roku 1925 byl kostel poškozen bleskem. Částečně byl hned opraven nákladem statkáře Tomáše Smolína, kdežto důkladná oprava pro-

vedena a kůr nově upraven a pořízeny nové lavice roku 1930-31, nákladem téhož statkáře, kdy následujícího roku bylo zde 24. dubna slaveno 950 jubileum nastolení sv. Vojtěcha na biskupský stolec pražský. Na vížce kostela býval zvonek, avšak byl za války roku 1942 sebrán Němci na rozlití.

Kdo a kdy postavil kostel tento, nevíme. První zmínku o něm nalézáme ve Visitační knize děkan-
ské z roku 1668,¹⁾ kde čteme, že asi půl hodiny od města je kostelík svatého Vojtěcha, biskupa a mučedníka, v němž bývá třikrát do roka slavená mše svatá s procesím.

Nemáme tedy historických zpráv o vzniku kostela svatého Vojtěcha; zachovaly se nám však o tom dvě pověsti, jež zde uvádíme. První pověst, zaznamenaná Janem Pavlem Bílkem²⁾ v letech 1780tých, vypravuje, že sv. Vojtěch na své apoštolské cestě procházel také krajem naším a že na tom místě, kde kázal zdejšímu lidu,³⁾ byl pak postaven tento kostel. — Rovněž Josef Oliva, který roku 1785 na-

1) Č. 36, archiv telečského musea.

2) Rukopis v archivu telečského musea.

3) Osídlování kraje připomíná se až po X. století.

psal dějiny Telče v latinských verších, zmiňuje se o této pověsti. Oliva pokládá dokonce rod svatého Vojtěcha za příbuzný s rodem Rožmberků. Poslyšme sloky Olivovy a český jejich překlad mrákotínského kantora Jeronýma Czoka⁴⁾ z roku 1806:

Ab hac stirpe descendebat
Adalbertus, qui fundebat
Praesult Martyr sanguinem.
Hunc patronum veneramur,
Exorasse recordamur
Arvorum pinguedinem.

Dicitur hic transivisse
In hoc loco quievisse
Gemente Bohemia.
Ubi nunc silvam frondosam
Reddit nobis gratiosam
Extracta ecclesia.

Svatý Vojtěch z rodu toho
Biskup mučedlník mnoho
Rožmberky oslavil.
Skrze něj Boha vzýváme,
Ourody zemské žádáme,
On ji často vyprosil.

U nás prý si odpočíval,
Když okolo nás putoval

4) L. 1210, archiv telečského musea.

Čechův Otec milostný.
Místo ono ozdobuje,
Mezi lesem se spatřuje,
Kostelíček dost krásný.

Druhá pověst vypravovaná mezi zdejším lidem, zní takto:

Před dávnými časy — a není toho dnes již pamětníka — byl jednou velice suchý rok. Od časného jara téměř ani nekáplo, zaschlé osení živořilo, louky byly vyprahlé a dobytek trpěl nedostatkem píce. Jednoho dne časně z rána vypravila se služka u Smolínů ve Studnicích do lesa směrem k Telči, aby tam ve stinných úžlabinách našla pro krávy trochu trávy. Brzy se slunce povyhouplo na modré nebe a pražilo zase notně. Tu stanul před služkou neznámý poutník s dlouhou holí v ruce, usedl na kámen a pravil jí laskavě: „Chvátej, děvečko, chvátej rychle domů, abys nezmokla!“ Děvče mu s hlasitým smíchem odpovědělo: „Z čeho by pršelo, když obloha je jako zrcadlo a nikde ani mráčku?“ Poutník k tomu již nic neřekl, ale vstal a požehnav rukou k nebi, zmizel. Děvečka naponejprv byla překvapena počínáním záhadného cizince, ale pak se

uklidnila a žala trávu dále. Sotva však uplynulo několik minut, obloha se zatáhla černými mraky a spustil se lijavec. Služka nechala všeho a spěchala domů, ale než dostihla vesnice, byla již do nitě promoklá. Doma vypravovala podivnou příhodu s neznámým poutníkem. Všichni se zájmem naslouchali a shodovali se v tom, že to nebyl nikdo jiný než svatý Vojtěch, který také, když se vracel z Říma do vlasti, na Zelené Hoře požehnal zemi a vyprosil déšť suchoparem ztrápeným Čechům. Když pak se o té události dověděla paní hraběnka z Telče, dala na tom místě, kde záhadný poutník usedl, postavit tento kostelík k úctě svatého Vojtěcha.

Rod Smolínův, o němž je v pověsti zmínka, patřil k nejstarším rodům ve Studnicích; připomíná se tam již k roku 1580. Kostel stával od nepaměti na jeho gruntě a členové jeho vždy se o něj starali svědomitě. Rod ten vymřel smrtí Tomáše Smolína 18. I. 1944; brzy jej následovala jeho manželka Marie 12. X. 1945. Nyní patří pozemek, na němž kostelík stojí, Karlu Lojdovi, rolníku ve Studnicích, který jej zdědil. — S velikou pravděpodobností

můžeme souditi, že kostelík z něhož se nám zachoval gotický presbytář, byl původní. V letech 1452 až 1503 vládl na zboží telečském zbožný a umění milovný pán, Jindřich z Hradce, od něhož pochází gotický sloup Božích muk z roku 1485 na Starém městě a gotický kostelík Svatého Ducha z doby těsně před rokem 1486. Můžeme se dobře domnívat, že týž Jindřich z Hradce postavil i kostelík svatého Vojtěcha. Neznáme také podobu a velikost původního kostela, zda měl totiž již loď a vížku, či byl jen pouhou kapličkou, kterou tvoří zachovaný presbytář. V děkanské knize z roku 1668 je psán „tempellum“ t. j. kostelík. I menší kostely nazývaly se sice také „capella“ t. j. kaple, ale název „tempellum“ nasvědčuje hodně tomu, že tehdy — v XVII. století — měl loď a případně i vížku. To nám potvrzuje zajímavá zpráva o kostele sv. Vojtěcha z roku 1724 v děkanské knize 1724—1730.⁵⁾ Zapsáno je takto: „Kaple svatého Vojtěcha nemá ani kalich ani roucha bohoslužebná; vypůjčují se k bohoslužbám z farního kostela. V kapli jsou tři posvěcené

5) Č. 30, v archivu telečského musea.

oltáře: hlavní svatého Vojtěcha, poboční na straně evangelijní Bl. Panny Marie a na straně epištolní sv. Judy Tadeáše. Mše sv. tam bývá třikrát nebo čtyřikrát do roka. Zvon tam byl před třemi roky ukraden a nyní byly pořízeny dva nové zvony, jeden 31 liber a druhý 22 liber těžký. Dřevěný strop je již prohnílý a nebezpečný, takže jest nutno jej opravit; rovněž tak kůr. Střecha byla nyní nově zbudována a červenou barvou natřena.“

Při opravě kostelíka roku 1897 nalezena byla v makovici věže latinsky psaná listina,⁶⁾ jež nás seznamuje s opravami, které podle právě citovaného zápisku byly naléhavé; každá věta obsahuje chronogram, a to rok 1724:

**BeneDICTo XIII naVIM Petri PrInCipIs regente;
CaroLo seXto aVgVsto In IMperIo gLorIose se-
Dente;
WoLffgando SChratenbaCH epIsCopo pVrpVrato
prInCipe eCCLesIaM protegente;
FranCIsCo AntonIo De LIChtensteIn et Anna HeL-**

⁶⁾ Archiv teleč. musea. L. 803; opis byl dán do makovice věže.

LeVeILLiana TelCzensIs fVnDI possessorIbVs;
SVb MartIno Iosebho ZaVrek, tVnC DeCano, TVr-
rIs posIta;
ChrIstIano KLeIn GIbaVIa, hoC teM pore In CapeL-
LanatV TeLCzII VeraCIter operante;
Wen: Patre DaMasO FranCIsCano IbI eXIstente;
Anno, qVo VaLVerat sILigo DeCeM sIne trIbVs
grossos.

Překlad: Když řídil lodičku Petrovu Benedikt XIII.,
když císař Karel VI. slavně panoval, když kníže biskup
a kardinál Vintřř ze Šratenbachu diecesi spravoval,
když František Antonín z Lichtenštejna s manželkou
Annou z Halleweilu vládl na panství telečském; za
tehdejšího děkana Martina Žourka, hlavně úsilím Kristi-
ána Kleina z Jívavé, kaplana v Telči, kdy zde přebýval
františkán P. Damasus, v roce, kdy stála míra žita
deset grošů bez tří, byla tato věž postavena.

Z této zprávy vysvítá, že toho roku byla nejenom
věž nově postavena, ale nepochybně i celá svatyně
důkladně opravena nákladem Františka Antonína
hraběte Lichtenštejna z povzbuzení tehdejšího kapla-
na telečského P. Kristiána Kleina. — Ve visitačním
zápise z roku 1730 se praví, že po nedávné opravě

zdiva, stropu, oken, lavic a střechy stav kostelíka je dobrý. V témže zápisu čteme, že se v něm bohoslužby konají třikrát do roka, a to v nedělích po sv. Vojtěchu, po sv. Jakubu a po sv. Voršile. V nynější době tam bývá mše na svátek sv. Vojtěcha a následující neděli, spojená s poutí. V době sucha se konají k sv. Vojtěchu prosebné průvody.

Kolem kostela a vůbec v místech podél silnice z Telče do Studnic je mnoho hrobů francouzských vojáků z dob Napoleonských válek. Tehdy byly v Telči kasárna a vojenský špitál.⁷⁾

Roku 1897 k devítistému výročí umučení svatého Vojtěcha byl kostel opraven a na svátek sv. Cyrila a Methoděje se tam konala jubilejní slavnost. K této slavnosti byl vydán v Telči kancionál s frontispicem sochy sv. Vojtěcha. Kancionál obsahuje též tři starobylé písně telečské, z nichž píseň k svatým patronům Telče má tuto prosbu k sv. Vojtěchu:

Není na tom, kdo rozsívá,
ani na tom, kdo ora!

7) Nyní budova obecné a měšťanské školy.

hojné úrody nebývá,
kdyby Bůh vzrůstu nedal.
Svatý biskupe Vojtěchu,
kéž nám jako Eliáš,
když zem naše prahne v suchu,
úrodný déšť vyjednáš!

V tomto jubilejním roce z vůle a rozhodnutí arcibiskupa pražského, J. E. dr. Josefa Berana, konány oslavy svatovojtěšské po celé vlasti. Závažnou složkou jejich byla „Apoštolská cesta sv. Vojtěcha“, t. j. putování ostatků kraji země české a moravsko-slezské v době od svátku sv. Vojtěcha (23. dubna) až do slavnosti Přenesení ostatků sv. Vojtěcha (25. srpna). Na této cestě přibyly svaté ostatky i do Telče na svátek Božího Těla 5. června odpoledne, odkud pak následujícího dne po polední, doprovázeny hojným průvodem lidu a kněžstva, byly neseny k sv. Vojtěchu ve Studnicích. Odtud cesta pokračovala do Jihlavy. Nemůžeme ukončiti aniž bychom nepřipomenuli, že tohoto roku již od časného jara země tak strádala suchem, že vše rychle vadlo, ale když se účastníci slavnosti vraceli domů ze Studnic, s radostí snášeli silný déšť, tak dlouho želaný, jenž

zavlažil celou krajinu a vzkřísil hynoucí úrodu.
Laudate Dominum in sanctis ejus! Chvalme Hospo-
dina ve svatých jeho! A na tvou přimluvu, svatý
Vojtěše, nechť ve víře Kristově víc a více prospívá-
me, dobrými mravy se honosíme a pokojných časů
v svornosti užívající, dojdeme v nebeské dvorstvo
krásné!



A. A. FET

VE SNU

Jak jarní den, tvou tvář jsem spatřil znova, —
tak pozdravuji známou krásu tvou,
a po vlnách teď laskavého slova
ponesu podobu tvou půvabnou.

Není už pochyb, nejsou temné žaly,
dovedu ve snu všechno povědět, —
a vzdušné lodi víc a více v dáli
se ponořuje s námi rychlý let.

U tebe jsem a koleno skláním,
mě okouzila hra ta překrásná,
a za tebou se v něžném kolébání
ozývá tichá hudba nejasná...

Jen stůj — zde dobře je! A tmavý do široka
zubatý od sosen stín lehl v luny svit.
Jaká tu tišina! Tam od hor s převysoka
jediný nemůže zvuk neklidný zde znít.

Tam nechci vydat se, kde křehký kámen zrádný
pod patou pohne se a s břehu valí v ráz
až v písek pobřeží, — kde vlny hřeben spádný
jde k břehům — v objetí vln navrací se zas.

Jak sama nyní jsi zde se mnou pod hvězdami,
ty — smyslů královna a vládkyně mých dum,
tam — vlna přijde snad a stane mezi námi...
Tam věru nepůjdu: tam věčný třesk je, šum!

Lesk viděl jsem mléčného dětského vlasu,
vzdech tvého jsem uslyšel sladkého hlasu
a prvé jsem červánky pocítil plát:
byl jarních jsem poryvů poslušen vlády,
proud čistý a vášnivý vdechl jsem tady,
jenž s andělských křídel mi započal vát.

Já pochopil slzy a pochopil muky,
kdy umlká slovo, kdy vládnou jen zvuky,
kdy nezní už píseň, leč pěvce duch sám,
kdy duše už opouští zbytečné tělo,
kdy bez konce radost by poznat se chtělo,
kdy ve věčnost štěstí se věřit chce nám.

Usedněme, vrba kde je,
v jejíž kůře pestrá zeje
rýh spleť kolem dutiny!
A jak nádherně se skvěje
proud, jenž zlatistě se leje
jako potok skloviny!

Svěží větve rozestřely
nad vodou svůj oblouk smělý,
jako pršku zelenou;
jako by ji bodat chtěly,
jako by s ní spor snad měly,
brázdí vodu studenou.

V tomto zrcadle, jež svítí,
zrak můj mohl zachytiti
i tvůj drahý obraz již...
Měkčí zdá se zrak tvůj býti,
chvím se, šťasten, a lze zříti,
ve vodě jak též se chvíš.

Přeložil dr. Miloš Matula.

ANDREJ BĚLYJ

VOLÁNÍ

Tam dálka, les. Tam tůň — a pleskot ryb
v proud pěnivý.

Tam vznikal, rostl, aniž věděl, proč,
hlas tesklivý.

Já stále čekal — proč? Hlas lety stále rost...

Já miloval.

Já oddal život svůj — a nač? Vše opustil.

Vše v oběť dal...

Tys odešla — netřeba mne? Proč, rci mi jen,
pročs volala?

Však mlčím přec.—Netřeba mne?...Tiš...S břehu sem
již mlha šla.

Ne, nepravím, než odejdu, v tmu „Amen“ teď
nad žitím svým.

I dálka táž. I tůň. Jak v dětství, patřím zas
tam v siný dým.

„Ji zapomeň“ — hlas proudu v tůni hravý šplích,
zvonivý hlas.

A bříza sklání jemu na hrud', níž
svůj hebký vlas.

A bříza tiše štká... Nechť vnímám jí, o nechť,
jak teskně zašumí.

Leč jaký zvoucí hlas? A smutek — nač?

Již rozumím...

★

P O M A T E N E C

Zde pomatenec žije
uprostřed střešky bledé.

Schodů řad bílých
nahoru k terase vede.

Za zeď kol všady
nesmí se šílenec projít.

Ano, tys tady!

Ano, tvá duše chorá
nechce se zhojit!...

Mlčky kdos směšný

v nemocničním plášti se plíží,

takový směšný. Slunce se pomalu blíží,

zemi, jež teskní...

Prohodí něco jen maně

prodíraje se k vodě,

vesele zatleská v dlaně

travou se brodě.

Řekni, proč tiše,

písní jat zelených stvolů,

rákosí šelestit slyše,

řekni, proč dolů

v hladinu skelně se díváš,

rudý květ v dlani? — —

Pleskot! Kruhy... A v smíchu,
v děsivém smíchu již tone.

Na pokřik v tichu
pospíchá dorozce honem.

Z nemocnice sem běží...

Rudý květ zmačkán a zvadlý
v ostricích pohozen leží.

★

Krásný je pohled na obilné pole, když dozrává. Zprvu nezdá se ničím zvláštním; nic není zdánlivě jednotvárnější než tato letní chvíle, kdy slunce dává všechnu svou sílu a vydává nejlepší ze svých působivých sil, aby dovršilo jedno ze svých vele-
díl — příchod klasů a zrození obilného zrna. Ale pozorujte den po dni obilné pole a uvidíte, jaká zajímavost a jaké vzrušení se k němu pojí. — Krásná byla letos pšenice na planině „Skřivánčího zpěvu“, kde jsem ji po dlouhé dny pozoroval jak roste. Dcera silné a přiměřeně vlhké půdy netrpěla suchem v měsíci červnu. Protože stromy jsou vzácné na této planině, není vidět než obilí, jež svojí výškou převyšuje člověka a zaclání obzory jako les. — Nevidět nic než obilí, a neustále je slyšet jeho hedvábné šustění. Měsíc červenec byl províván a pročišťován stálým severovýchodním větříkem — nevlídným větrem, jak se u nás říká — a bylo to v čase těchto ustavičných větrů, kdy se po celé týdny obilí vlnilo jako by tančilo pod sluncem hned prudkým, hned zase mdlým. — Anebo je vidět, jak se klasy naklánějí a opět vzpřímují, řeklo by se, že je to jakási tajemná hudba; člověk se neubrání, aby přitom nemyslel na tanec, na veselý a nadšený

tanec, jenž tančí obilí opilé sluncem a hárající překypujícím životem. — Nuže, den ode dne měníc barvu pokračovalo ve svém posvátném vyvíjení se. Jeho zeleň bledne a potom tato bledost znenáhla ztmavla; v tomto odstínění pšenice zároveň připomíná světlo sluneční a něžné zlato, jimiž se přiodívá chléb. — Jak byla pšenice krásná, když pole dne ji zahalovalo svým chvějícím se světlem! Ale byla ještě dojemnější, když nastal večer a všechno kolem uhasínalo: uchovávala si jasnost, kterou byla vssála a nashromáždila během dne. Nazítří, v hodinu, kdy se otvírají okna, byla to zase ona, která nám přinášela první pozdrav dne, nechávajíc se něžně laskat mladým sluncem, objímajícím ji raními paprsky. — Byly dny, kdy se nebe pokrylo mraky plnými blesků a hromů. Pod černými mraky v onom tichu, jež předchází bouřce, přiodělo se obilí tragickou krásou. Zbledlo, a z jeho nehybného množství vystupovala palčivá úzkost. Přihnala se bouře. Obilí ustalo ve svém obřadním tanci; je teď zmítáno a bičováno prudkým větrem. Prudce se ohýbá, sklání se až k zemi. Připomíná karavanu, překvapenou horkým a dusivým větrem na poušti, která ulehá, aby se lépe skryla před jeho zběsilostí. — Jaká radost, když se potom obilí nalezne netknuté bouří, toliko obtěžkané a ohnuté deštěm. Nebe se

jasní; ještě hřmí v dálce, avšak slunce se opět ukazuje a s ním obilí opět nabývá své jasné nádhery. Pomalu zdvihá čelo, pohlíží k nebi a vzdává mu díky. —

PO ŽNÍCH

Je tomu čtrnáct dní, co jsem neviděl planinu „Skřivánčího zpěvu“. Jak se změnila od té, co je obilí pokoseno! Je to tatáž krajina, avšak barva je jiná a věci nemají již tutéž podobu a také nevydávají již stejného zvuku. — Pole je posečeno a zbaveno svého světelného rouna; země potuchla a vyschla. Slunce v polovině srpna uchovává všechnu svou prudkost, avšak nemá již zrcadla klasů, aby se v něm odráželo, a nechvěje se už tou nádherou jako přede žněmi. Předtucha podzimu zahaluje pole, kde jednotvárný obraz strnišť střídá se se zvadlou zelení brambořišť. Dozrávající oves vrhá tu a tam světlejší skvrnu, avšak oves nemá teplou rzivost pšenice; je bledý a staví na obdiv toliko svou zaprášenou bledost. — Žně jsou skončeny a na polích panáci vztyčují své slaměné věžičky. Jsou jako starodávné úly, a člověk se diví, že neslyší hučet včely. Nic nehučí; není ani hlásku ani zpěvu v tomto velkém tichu po žních. Planina „Skřivánčího zpěvu“ si za-

sloužila své jméno jenom na jeden měsíc: bylo tu mnoho skřivánek a po celý den zpívalo jich vždy několik najednou, když vystupovali a sestupovali po průhledném žebříku oblohy. Skřivánci jsou rozkošní básníci domova. Věru, aby mohli zpívat, vznášejí se jak nejvýše mohou (jistě musejí být básníky!), směle hrouží se do prostoru naplňující své živá očka vším tím, co objevují s výše, volně dýchající plní svá statečná srdéčka, avšak neztrácejí z paměti místo v pšenici nebo jetelině, kde mají své hnízdo, a věrně se tam vracejí po každém výletu do oblačných krajin. — Teď tito malí básníci, barvy polí, jsou neviditelní a němí. Jejich píseň skončila se žněmi. Sdružení od začátku jara s životem obilí, oslavili jeho vzrůst i jeho zralost nesčetnými strofami a verši. Dnes, když posvátná rostlina dovršila své poslání, nemají skřivánci již co říci; jejich báseň je skončena a bude třeba, aby se jarní dny navrátily, aby jejich jasný genius opět procítl a znovu zavzněly jejich hymny nad brázdami. — Všechno mlčí. Cesta, jdoucí planinou „Skřivánčího zpěvu“, je neobyčejně osamělá; není tu než slunce. Nad střechami mlčících domů vzduch se vlní jako nad rozpálenými kamny. Mouchy na výsluní bzučí jako kulky z pušky. Kdesi se pokouší letošní kuře-kohoutek o první zakokrhání svým necvičeným hrdlem.

LIST KRÁLE JANA SOBIESKÉHO

královně Marii Kazimíře z boje s Turky

před Vídní roku 1683.

Pod stany vezírovými 13. září v noci

Jediná radosti duše mé, rozmilá a milovaná Marie!
Na věky budiž Bůh veleben! Dal vítězství našemu
národu, dal mu takové vítězství, že předešlá staletí
neviděla podobného. Veškeré dělostřelectvo, celý tá-
bor turecký, bohatství nescíslné padlo nám do ru-
kou. Městské valy a pole kolkolem jsou pokryta
mrtvolami nevěřících. Ti, kteří zůstali naživu, prchli
zděšení. Naši lidé přivádějí co chvíle velbloudy, voly,
muly a ovce, jež nepřítel opustil, a mimo to přivedli
nescíslné množství zajatců. Též přichází velký po-
čet zběhů, většinou odpadlíci, skvěle vyzbrojeni a

krásně oděni. — Vítězství bylo tak náhlé a tak zvláštní! A to právě tehdy, když v městě i na poli bylo vše ve strachu, že se nepřítel každé chvíle vrátí. Prachu a ostatní munice zanechal v ceně jednoho milionu zlatých. Této noci jsem přihlížel divadlu, které jsem si už dávno přál vidět. Naši lidé od vozatajstva zapálili prach na mnoha místech. Výbuch byl jako o posledním soudu; raněn však nebyl nikdo. Viděl jsem, jak se z toho ve vzduchu tvoří mračna; ale je to škoda: ztráta jistě větší jak půl milionu zlatých!

Vezír všechno při útěku zanechal. Nezůstalo mu nic kromě jeho koně a šatů. Já jsem se stal po něm dědicem, neboť většina jeho bohatství mi padla do rukou. Jel jsem v první řadě a hnav vezíra před sebou, setkal jsem se s jedním z jeho sluhů, který mne zavedl do vezírových soukromých stanů. Jenom tyto stany zabírají tak veliké místo jako Varšava nebo Leopold. Zmocnil jsem se veškeré výzdoby a všech praporů, jež obyčejně nosili před vezírem. Velkou korouhev Mohametovu, kterou vezírovi pro tuto válku svěřil jeho pán, poslal jsem Svatému Otcí po Talentim. Dále mám bohaté stany, nádher-
né povozy a tisíce jiných věcí velmi krásných a

cenných. Ještě jsem ani všechno neviděl. Ale to všechno nedá se přirovnat k tomu, co jsme uviděli v Choczimu! Jenom čtyři nebo pět toulců ozdobených rubínem a safírem má cenu několika milionů dukátů. Nebudete mi moci vyčítat, mé srdce, jako činí tatarské ženy svým mužům, když se vrací bez kořisti: „Ty nejsi mužem, protože jsi mi nic nepřinesl!“ Neboť mužem jest jenom ten, kdo se vrhá kupředu a něco ukořistí. — Mám také vezírova koně s celým postrojem. Vezírovi samému jsme byli v patách, ale ušel nám. Jeho Kihag, neboli první důstojník, byl zabit tak jako mnoho jiných vysokých důstojníků. Naši vojáci se zmocnili mnoha šavlí ozdobených zlatem.

Noc ukončila pronásledování. Všichni prchající Turci bránili se zuřivě. Nebylo nikdy krásnějšího stíhání nepřítele! Avšak Janičáři byli zapomenuti v zákopech a byli v noci rozsekáni na kusy. Taková byla pýcha a nadutost turecká, že, zatím co jsme se vypořádali s jednou částí armády, druhá útočila na město. Také byli vším dobře zásobeni. Odhaduji je bez Tatarů na tři sta tisíc bojujících; jiní načítali asi tři sta tisíc stanů, což by byla taková spousta lidí, že si to nikdo nemůže představit. Podle mého,

počítám přibližně sto tisíc stanů, neboť zaujímají tři nesmírné tábory. Již po dvě noci a jeden den hospodaří tam každý podle libosti. I z města přišli lidé pro kořist. Myslím, že s tím nebudou hotovi za osm dní. — Turci při útěku zanechali množství venkovských zajatců, zvláště žen; ale dříve jich povraždili, kolik mohli. Je zde tedy mnoho pobitých žen, ale mnohé z nich jsou jenom raněny a ty se mohou ještě uzdravit. Včera jsem našel dítě asi tříleté, půvabného hošíka, kterému jeden z těch ničemníků rozpoltil hlavu až k ústům. V jednom císařském zámku se vezír zmocnil velmi krásného pštrosa a také mu uťal hlavu, aby se nedostal křesťanům. — Jest nemožno zevrubně vypověděti všechnu tu nádheru, kterou vezír nashromáždil ve svých stanech. Byly tam lázně, zahrádky s vodotryskem a králíkárny; byl tam i papoušek, kterého naši vojáci chytali, ale nedostali ho. — Dnes jsem prohlížel město. Nemohlo by se již hájit déle než pět dní. Císařský palác je pobořen dělovými koulemi; tato ohromná bašta je pobořena a zpola sesutá. Její vzezření je hrozné a mohla by se nazvat velikou hromadou kamení. Veškeré oddíly se držely statečně, ale všichni při-

pisují vítězství Bohu a nám. V té chvíli, kdy nepřítel začal ustupovat (nejprudší srážka byla tam, kde jsem se nacházel tváří v tvář vezírovi), celý zbytek jízdy se vrhl na mne na pravé křídlo, když už střed a levé křídlo nebylo volné. Tu jsem viděl k sobě přijížděti bavorského kurfiřta, prince z Waldeka a jiné. Objímali mně, líbali na tvář a jenerálové líbali mi ruce i nohy. Vojáci i důstojníci, pěší i jízdní volali: „Ah! náš statečný král!“ Všichni mne poslouchali více než vlastní lidé. Prince Lorrainského a kurfiřta saského jsem nespatrił až tohoto rána, neboť jsme se včera nemohli setkat, protože byli na konci levého křídla. Dal jsem jim některé eskadrony našich husarů pod velením dvorního maršálka*). Městský velitel Stahremberg mne také dnes přišel navštívit. Všichni mne objímali a nazývali osvoboditelem. Byl jsem ve dvou kostelích, kde mi lidé líbali ruce, nohy, šaty; ostatní, kteří se mne pro vzdálenost nemohli dotknouti, volali: „Ach, dejte nám políbit svoji vítěznou ruku!“ Zdálo se, že chtějí provolávat slávu, ale zdrželi se; jedni z bázně před důstojníky, jiní před svými představenými. Avšak většina lidu přece volala vivat! Všiml jsem si, že to

*) Jeroným Lubomirski.

někteří urození nemile nesli a proto hned jak bylo po obědě u velitele, pospíšil jsem opustit město a vrátil se do tábora. Dav mně doprovázel až k bráně. Viděl jsem, že Stahremberg není v dobré shodě s městským magistratem. Při uvítání nebyl mi představen nikdo z civilních úředníků. Císař mi oznámil, že je míli odtud.. Ale již se rozednívá a proto je třeba, abych ukončil tento list. Nemám již více času, abych psal a těšil se s vámi, rozmilá, mezi čtyřma očima.

Mnoho našich padlo v boji. Zvláště litujeme těch dvou, o nichž vám Dupont bude vypravovati. Mezi cizinci je princ Croy, jenž byl zabit, jeho bratr je raněn a ještě mnoho jiných ze vznešených rodů zahynulo (mezi jinými princ z Carignanu, bratr prince Evžena).

Il Padre d'Aviano mne milionkrát objímal v srdečné radosti a tvrdí, že za bitvy viděl bílou holubici vznášeti se nad našimi vojsky. — Dnes nastoupíme pochod do Uher, abychom tam pronásledovali nepřitele. Kurfiřtové mi řekli, že mne budou provázet. Opravdu je to veliké požehnání Boží. Čest a sláva buď mu vždycky vzdávána! — Když vezír zpozoroval, že už nebude moci dále odolávat, zavolal k sobě

své syny a plakal jako dítě. Potom řekl chánovi tatarskému: „Zachraň mne, můžeš-li.“ Chán mu odpověděl: „Známe dobře krále polského! Jest nemožno se mu protivit a pomýšlejme raději na to, abychom odtud odtáhli.“ — Je tu vedro tak úmorné, že bychom stále jenom pili. Nalezlo se ještě množství munice a opravdu nevím, co ještě nevěřícím zbylo a s čím chtějí válčit! Právě jsem dostal hlášení, že nepřítel zanechal na útěku patnáct malých děl.

Ihned vsednu na koně a potáhnu do Uher. Doufám, jak jsem vám byl řekl louče se s vámi, že se uvidíme ve Stryi. Ať Wyszynski nechá opravit krb a připraviti byty!

Tento list jsou nejlepší noviny a jako takový může sloužiti; neboť je to psaní krále královně.

Princ bavorský a saský se rozhodli jíti se mnou až na konec světa. Při dvou prvních mílích jsme musili zrychliti krok pro nesnesitelný zápach z tolika mrtvol lidí, koňů a velbloudů.

Napsal jsem králi francouzskému a řekl jsem mu, že je to od něho zvláštní, že mi dovolil sestaviti zprávu, jakožto nejkřesťanštější král, o vyhrané bitvě k blahu křesťanstva.

Císař je na půldruhé míle odtud a plaví se ve člunu po Dunaji. Pozoruji, že nemá mnoho chutě se mnou se setkat, snad kvůli etiketě. Spěchá do Vídně, aby tam dal zpívat Te Deum... Hle, proč mu postoupuji své místo: jsem velmi rád, že se mohu vyhnouti všem těm ceremoniím. Neodměnili se nám až dosud než těmi ceremoniemi.

Náš Jakub je statečný v nejvyšší míře!

Z franc. E. F.

STEFAN ZWEIG

RAINER MARIA RILKE

Svazek úvah o milovaném básníku Raineru Maria Rilkeovi, napsaný učenici, kteří obzvláště studovali jeho dílo, snad, jak se zdá, nepotřebuje úvodu*). Já však mám jisté právo mluvit — právo, jež je stejně vzácnou jako bolestnou výsadou, protože jsem jedním z velmi mála lidí v této zemi, kteří ho osobně znali, a básníka nemůžeme nikdy plně pochopiti ve všech jeho tvářnostech, leda, že máme v mysli podobu člověka. Právě tak jako rádi uvádíme knihu podobiznou spisovatelovou; může mi snad býti dovoleno, abych se pokusil načrtnouti siluetu básníka, kterého jsem znal.

V našem věku skutečný básník je vzácný. Ještě

*) Článek jest úvodem ke knize essayí: Reiner Maria Rilke Aspects of his Mind an Poetry. Etited by William Rose and G. Craig Houston. — London, Sidgwick & Jackson, Ltd. 1938.

vzácnější snad je ryze básnický život, dokonalý způsob života, a kdokoli měl to štěstí býti svědkem takového neporovnatelného souladu života a tvůrčí činnosti, nesmí se vyhýbati povinnosti, aby ve prospěch svých vrstevníků a možná i potomků vydal svědectví o tomto duševním zázraku. Po mnoho let jsem měl příležitost často se setkávati s Rainerem Maria Rilke. Mívali jsme spolu dlouhé rozhovory v četných městech, mám uschovány dopisy, které mi psával, a daroval mi vzácný rukopis své slavné povídky *Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke*. Přece však bych se neodvážil říci, že jsem byl jeho přítelem, alespoň v nejdůvěrnějším smyslu toho slova, protože veliká úcta, kterou jsem k němu cítil, vkládala mezi nás vždy jistou vzdálenost. Rilke jen zřídka propůjčoval někomu přízeň svého důvěrného přátelství a z jeho dopisů můžete viděti, že za třicet let oslovil adresáta jako „přítele“ třebas jen dvakráte nebo třikráte. I to bylo pro něho hlu-

boce příznačné. Byl krajně opatrný, když projevoval, co cítil, ať už to bylo slovy anebo jiným způsobem. Rád zůstával skromně v pozadí a byl mlčelivý ve svých osobních věcech. Skutečně, pokouším-li se připomenouti si rozličné lidi, s nimiž jsem se setkal ve svém životě, nemohu si vzpomenouti na nikoho, komu by se bylo podařilo zůstatí osobně tak neviditelným jako Rilkemu.

Jsou básníci, kteří si na obranu proti dotěrnosti světa vytvoří pro sebe jakousi masku pýchy a nevlídnosti. Jiní zase v zájmu svého díla hledají útočiště ve své poesii a držíce se dokonale v ústraní, jsou nepřístupni svým bližním. U Rilkeho tomu tak nebylo. Přicházel do styku s velkým počtem lidí, cestoval v mnohých zemích, ale jeho obranou byla jeho úplná skromnost, jakási nevylicitelná pokojnost a jemnost, které ho obklopovaly jakoby nedotknutelným oblakem. Ať v železničním voze, v hostinci anebo při koncertě, nikdy by nebyl vzbudil pozornost. Nosil nejjednodušší šaty, ač byly vždy

úhledné a vkusné, a vyhýbal se každému doplňku, který by byl zdůraznil skutečnost, že jest básníkem. Nedovoloval, aby se jeho fotografie objevila v novinách nebo časopisech. S neoblomnou rozhodností chránil své soukromí a nestál stranou mezi druhými lidmi, neboť si žádal pozorovati, a nikoli aby on sám byl pozorován.

. Představte si pokoj v Mnichově nebo ve Vídni, v němž dvanáct až dvacet lidí sedí pospolu zabráno v rozhovor. Vejde jemný muž mladistvého vzezření a ti druzí ho ani nezpozorují, když prochází dveřmi. To je zase příznačné. Tiše, lehkými a malými kroky octne se náhle uprostřed nich, potřese rukou jednomu nebo dvěma známým a teď sedí s lehce skloněnou hlavou, takže jeho oči, ty podivuhodně světlé a oduševnělé oči, které jedině odhalují jeho duši, nelze viděti. Sedí tiše s rukama složenýma na kolenou a naslouchá, a nikdy jsem se neseťkal s lepším a pozornějším posluchačem. Jest zcela zaujat tím, co se mluví, a když on sám hovoří, děje se to

tak tiše a jemně, že si stěží uvědomíte, jak krásný a lahodný jest jeho hlas. Nikdy není prudký, nikdy se nesnaží přesvědčiti nebo zdolati posluchače, a když ucítí, že mu naslouchá příliš mnoho lidí, že se stal středem pozornosti, ihned se zase stáhne do sebe. Opravdový rozhovor, na jaký si člověk vzpomíná po celý život, byl možný jedině, když jsem s ním byl o samotě a nejvhodnější dobou byl večer, když místnost byla ponořena v pološero, anebo když jsem s ním chodil v ulicích nějakého cizího města. Zdrželivost Rilkeova však neměla v sobě nic z pýchy nebo bázlivosti, a bylo by naprosto nesprávné domýšleti se, že byl chorých nervů, anebo že byl nějakou úchylnou osobností. Dovedl býti zcela nenuceným a hovořiti docela přirozeně, a nejednou jsem ho viděl ve veselé náladě. Něco příliš křiklavého nebo hrubého bylo mu však nesnesitelným. Jíti k hlučné osobě bylo pro něho utrpením, a každé dotěrné obtěžování obdivovatelů odráželo se hned v plachém a znepokojeném výrazu, který se mu ob-

jevil v tváři. Ale bylo podivuhodno viděti, jak jeho ušlechtilý způsob měl moc udržeti i nejhouževnatější z těchto pronásledovatelů na patřičnou vzdálenost, zkrotiti i nejhluchnějšího a zbaviti i nejsebevědomějšího člověka sebedůvěry. Jeho přítomnost vždy jako by byla vyčistila ovzduší. Jsem přesvědčen, že nikdo se nikdy neopovážil pronésti přímo před ním nějaké oplzlé nebo hrubé slovo a že nikdo neměl odvahy pověděti mu literární klep nebo zlomyslnou pomluvu. Jako olej rozlitý po rozbouřených vodách vytvářel kolem sebe okruh pokoje, kamkoli vkročil. Bylo úžasné pozorovati uklidňující moc, jež z něho vyzařovala a jež potlačovala každý rušivý živel a měnila neshodu v soulad.

A právě tak jako udával tón v každé společnosti, kde byl přítomen, tak také vtiskoval pečeť své osobnosti každé místnosti, v níž bydlel. Protože byl chudý, obýval zpravidla prostřední byty, jednu nebo dvě najaté místnosti s obyčejným nábytkem; ale právě tak jako Fra Angelico uměl přetvořiti svou

šedou celou v místo krásy, tak také Rilke dovedl přioditi své okolí ušlechtilostí své osoby. Věci, které přidával, byly vždy jen maličkosti — květina ve váze na jeho psacím stole, na stěnách jedna nebo dvě reprodukce, které koupil za několik šilinků — neboť ani nemiloval ani nepotřeboval přepychu. Ale věděl, jak urovnati ony věci, a to s takovým smyslem pro souměrnost, že celá místnost pojednou představovala spořádanou jednotu. Pomocí tohoto vnitřního rozeznávání a postřehu zneškodňoval každý odporující živel. Pro jeho okolí nebylo důležité, aby bylo krásné nebo nákladné, nýbrž muselo býti harmonické. Ježto měl smysl pro tvar, nemohl ani ve svém vnějším životě strpěti nic beztvarého, zmateného, nahodilého nebo nedbalého. Když psal dopis svým krásně kulatým, stojatým písmem, nebyl by připustil, aby jej hyzdila oprava nebo skvrna. Kdyby se mu bylo sesmeklo péro, byl by nemilosrdně vytrhl list a začal znovu. Když vracel vypůjčenou knihu, přišla zpět pečlivě zabalena v

hedvábném papíru, převázána barevnou šňůrkou a provázena květinou nebo několika řádky díků. Když se chystal na cestu, tu balení jeho zavazadla bylo uměleckým dílem.

Takto vtiskoval nenápadně sice ale určitě svou pečeť všemu, co dělal. Jako Indové mají po jedné ruce své svaté a po druhé ruce nedotknutelné, jejichž rukáv nikdo nesmí oprášiti, tak bylo pro Rilkeho nezbytno, aby se obklopil jistou vrstvou vzdálenosti. Byla to velmi tenká vrstva a bylo za ní cítiti teplo jeho povahy, ale střežila neproniknutelně jeho čistou bytnost jako slupka chrání ovocný plod. Chránila jako štít to, co považoval za krajní nezbytnost pro umělce, totiž svobodu prožívati svůj život podle své libosti. Ani jeden úspěšný a oblíbený básník či umělec naší doby nebyl nikdy tak svobodný jako Rilke, který vůbec nepřipouštěl, aby byl vázán nějakým poutem. Neměl ani pravidelných zvyků ani adresy. Ba ve skutečnosti neměl ani vlasti, neboť byl doma právě tak v Itálii jako ve Francii

nebo v Rakousku, a nikdy jste nevěděli, kde jest. Když jste se s ním setkali, bylo to skoro pravidelně náhodou. V pařížském knihkupectví nebo ve vídeňském salonu obyčejně docela náhle jste spatřili jeho přátelský úsměv a ucítili stisk jeho hebké ruky. Potom obyčejně stejně náhle zmizel, a my, kteří jsme ho ctili a milovali, neptali jsme se, kde bychom ho mohli vyhledati, ani jsme ho nenavštívili, když jsme to věděli, nýbrž čekali jsme, až k nám přijde sám.

Ale kdykoli jsme ho my z mladší generace viděli nebo s ním mluvili, vždy nás to duševně občerstvilo a obšťastnilo. Zkuste si představit, čemu jsme se my mladší spisovatelé naučili od velkého básníka, jehož lidská stránka nepřinášela zklamání, který nebyl příliš zaměstnán, aby nám nebyl mohl věnovati čas, kterému nezáleželo na praktických důsledcích jeho díla, který dbal jen o svou poesii a nic se nestaral o její účinek, který nikdy nečetl kritik a nikdy nedovolil, aby byl očumován nebo vyslýchán v

intervievech, který vždy jevil porozumění a podržel si až do poslední chvíle podivuhodný zájem o všechno nové. Slyšel jsem ho, kterak celý večer předčítal kroužku přátel nikoli své vlastní verše, nýbrž verše nějakého mladého básníka; a viděl jsem celé stránky výpisků z knih, opsaných jeho krásným rukopisem, aby je dal komusi, o němž se domníval, že by se mohl o ně zajímati. Bylo dojemné viděti jeho pokornou úctu k básníku, třebaš takovému Paulu Valérymu, kterak překládá jeho básně a kterak ve věku padesáti let mluví o básníku toliko o pět let starším jako o mistru, tak jako by neměl naděje, že doroste jeho výšky. Nalézal štěstí v obdivu pro ostatní, a to bylo v pozdějších letech jeho života podstatné. Prominete mi, jestliže vám nevyličuji, jak tento muž trpěl válkou a dobou, která po ní následovala, kdy svět byl krvelačný, ohavný, krutý, barbarský a kdy tiché ústraní, které se snažil kolem sebe vytvořiti, bylo rozbito. Nikdy nezapomenu na jeho poplašené vzezření, když jsem ho

viděl v uniformě. Musil nejprve překonati léta duševního ochromení, nežli mohl zase psáti básně, ale když je překonal, vytvořil neporovnatelnou dokonalost ve svých *Duineser Elegien*.

Pokusil jsem se stručným náčrtem naznačiti něco z čistého umění žíti, uskutečňovaného Rilkem, který se skrýval před zraky veřejnosti, který nikdy nepozdvihl svého hlasu mezi lidmi a jehož stěží bylo slyšeti, jak dýchá. A přece, když odešel z našeho středu, nebylo nikoho, jehož ztráta byla by bývala pociťována tak hluboce jako ztráta tohoto ušlechtilého básníka, a teprve teď Německo a svět si uvědomují, že byly připraveny o něco nenahraditelného. Když umře veliký básník, zdá se někdy jeho krajanům, že poesie umřela s ním. Anglie snad učinila podobnou zkušenost, když v období pěti let ztratila nejprve Keatse, pak Shelleye a Byrona. V takovýchto tragických okamžicích jeví se mrtvý básník svým současníkům přímo jako symbol poesie, i třesou se strachem, aby snad to nebyl

poslední, na něhož budou hleděti. Když my, kdož mluvíme německy, vyslovíme dnes slovo „básník“, myslíme na Rilkeho, a jen když očima hledáme kolem jeho milovanou přítomnost po všech těch známých místech, uvědomujeme si, že od nás odešel, aby se stal sochou v mramorových hájích nesmrtelnosti.

Z angličtiny Barbora Kokešová.

G. BERNANOS

KOMPLEX VINY A MĚNĚCENNOSTI

Spolupracuje s *La Bataille*, pokládám si za čest psáti do takových novin, kde jako kdysi v londýnské *La Marseillaise*, vždy píšu to, co psáti chci. Někteří naivkové — jejich počet se zmenšuje den ze dne — se někdy diví, proč nenacházejí často můj podpis v katolickém tisku. Tak rád bych jednou všem řekl, že katolický tisk není vůči mně méně zdrženlivým než za časů křížácké výpravy španělské; ovšem z jiných důvodů, a jistě — jako vždy — z důvodů oportunních. Nicméně nechť se ráčí upokojiti! Katolický tisk je, jako sám Bůh, trpělivý, poněvadž je věčný. Stěžují si, že v něm nenacházejí mé jméno. Za chvíli (ostatně si nepřeji, aby už byla blízko) budou si snad zase naříkat, že je tam vidí moc často. Neboť katolický tisk je zajisté schopen posloužiti si spisovateli mého druhu; využívá jich totiž až po smrti.

Kdo chce skutečně sloužit, musí se míti na pozoru, aby si někdo neposloužil jím. Nejde zde o samolásku — tomu se může věřit — nýbrž o prostou počestnost sama k sobě. Spisovatel, jímž si někdo posluhuje, není brzy k ničemu. Hle, proč Dobře

smýšlející, stojící jedni proti druhým, nepotřebovali než několik let, aby skončili s Péguym. Od roku 1940 do roku 1945 využívání tohoto velkého muže bez obrany bylo hnáno tak daleko, že řevnivci, pravděpodobně syti sami sebou, rozhodli se jít každý po svém, zanechávající předmět svého hašteření na území podezřele pustém a mlčícím, jako mrtvolu zlehčené ženy uprostřed polí.

—

Od té, co bohem propagandy Dobře smýšlejících není již sociální řád, nýbrž sociální spravedlnost, myslí si, že je lidé nepoznají. Já je poznávám velmi dobře, neboť nesnažil jsem se je poznati podle toho, co myslí, nýbrž podle jejich způsobu myšlení. Neboť Dobře smýšlející zřídka myslí sám za sebe, a osmělím se říci, na své útraty; myslí skoro vždy buď k prospěchu nebo na úkor jiných. V tuto chvíli na příklad myslí na úkor bývalé poražené pravice, což mu dovoluje využívat marxistický slovník. Neboť nová partaj Dobře smýšlejících dosud žila z morálních a politických likvidací Vichy. Avšak co potom?

Když jsem napsal Velké hřbitovy ve svitu měsíce, ti, kteří nyní chtějí vésti katolické mínění, nebo aspoň se namáhají, aby se to o nich myslilo,

shledávali mne podle své chutě příliš hlučným. Bylo to v čase, kdy na pouhé svraštění obočí nunciova, Sept si ihned s lehkým povzdechem ulevil — — sněhovou pokroutkou, ráčíte-li mi dovoliti toto nevinné cukrářské podobenství. Dnes osobnosti, kdysi tak rozvážné, nacházejí zcela přirozeným mluvití jazykem, který neberu doslova, abych je nezhanobil, ale který tím více v tomto zmatku duchů vpravuje v miliony mladých vědomí myšlenku všeobecného úpadku křesťanství a jeho obrození marxismem. Ach, je dobře vidět, že jim již tolik nezáleží na nunciovi! Nechťsi! Ptám se sama sebe, jak mohli ve chvíli osvobození věřiti, nebo dělati jakoby věřili, že po devítileté přestávce oni i já bychom mohli zpívati tutéž písničku. V přestávce, běda! nikoli já, nýbrž lež změnila repertoár.

—

Církevníci kdysi neměli pravdu, vím to, když považovali Dobře smýšlející za lidi pořádku — pořádku křesťanského — zatím co nebyli než lidmi docela krátkozrakého pořádku — pořádku velmi krátkozrakého — pořádku policejního, nebo též revisorského. Tvrdím, že zítra by neplatili méně draho ilusi, považovati za lidi předvoje jistý počet dobráků, polo naivních, polo fikaných, kteří nevidí nic

špatného v tom, když si hrají na revolucionáře, kteří si na ně možná hrají v dobré víře, neboť jejich ješitnost si neřádá než aby byla usvědčena, avšak kteří nemohou na neštěstí hrát takovou roli leč na úkor pravdy, to znamená, na úkor svědomí jak svého, tak i našeho. Velmi dobře je vidět, jak se věci mají. Je tomu padesát let, Církev — rozrušena prvním hnutím krise, jejíž totální ráz byla samotná předvídala — řekla: „Zachovávejme vždycky to, co se může zachovati z nezbytného“ a odevzdala věci rozličné ceny lidem, schopným zachovávatí ať je to cokoli; kteří zachovávají pro zachovávaní, jako druzí ničí pro ničení; lidem, kteří mimo to především byli rozhodnuti zachovati sami sebe. Nepřekvapuje, že dnes je méně nakloněna zachovati to, co může býti zachováno, než odvrhnouti to, co již nestojí pevně. Na neštěstí „revolucionáři“, kterým připadl tento úkol, nejsou už revolucionáři, jako druzí nebyli již konservativci (zachovávatelé), a toto nedorozumění může míti pro Církev nevypočitatelné následky.

Lidé, kteří nemají než slovo budoucnost na jazyku, úplně a cele náležejí minulosti. Náležejí jí nejprve svým pocitem méněcennosti, pocitem viny, který je staví proti dělnickému světu a který považují

za lásku. Náležejí minulosti ještě oním druhem masochismu odpykávání, jimž omlouvají před posměšným pohledem marxistického realisty svou filutářskou bázlivost a svou lenost ducha. Jsou obětí skrupulí (a my jsme v nebezpečí, že jimi budeme též), jež se s nimi táhnou po mnoho pokolení jako nějaká dědičná nemoc. Pod hrozbou totálního dirigismu, to je — jak se to čím dál tím jasněji jeví — totálně organisované a stálé války, počínají si jako by si bývali počínali za času úplného liberalismu, podávají ruku Stalinovi, jako jejich dědečkové ji podávali Proudhonovi nebo Blanquiovi, domnívajíce se ušetřiti přítomný svět škobrtání a zoufalých událostí. Co je nám do jejich opožděného hrýzení, které dokonává zločin našich předků, místo aby ho napravovalo! Protože sobectví liberální buržoasie skončilo odvedením dělníků od svobody, nechávají je teď řítiti se do otroctví bez návratu, neboť se neodvažují postaviti v cestu tomuto chaotickému davu, ze strachu, aby nebyli rozdrceni pod jeho masou. Nuže, jestliže brutální zřícení se všech tradičních hodnot v podvod Vichy učinilo takovéto lidi prozatímními správci francouzského katolického svědomí, nemělo by se dovoliti, aby se stali jeho likvidátory.

JSME ODHODLÁNI NEOBĚTOVATI ČLOVĚKA

Proticivilisace hmoty nemůže již nalézt záchrany leč v marxismu. Nebo, lépe řečeno, záchranu prozatímní, jakýsi odklad. Neboť marxismus není než předposledním pokusem nastolení hmoty. Posledním bude atomová puma.

Hlupáci mají naprosto právo věřit, že je rozdíl mezi kapitalismem a marxismem, zatím co každému člověku, obdařenému zdravým smyslem je zřejmo, že tu neběží než o dva různé vzhledy téže věci. Společnost kapitalistická se kdysi zakládala na určitém pojetí člověka a určení člověka, to jest pokroku nebo, přesněji řečeno, pokroku mechanického. Liberální ekonomci tak jako dnešní marxisté shledávali docela přirozeným obětovati člověka tomuto pokroku. Domnívali se toliko, že by stačilo — odklidivše s tím, co zbývalo ještě z křesťanské společnosti, poslední překážky, schopné překaziti hru hospodářských sil — nechat běžet stroj, aby na konec z něho vyšlo jakési nové lidstvo, jako pověstné prase chicagských továren. Ale svoboda byla pro ně jen záminkou, nikoli účelem. Hlásali svobodu nikoli z lásky nebo úcty k člověku, ale naopak z hluboké

lhostejnosti k onomu nedostatečně vyvinutému opičímu předku, téměř nepodařené to ukázce budoucího člověka. Člověk svobodný byl pro ně člověkem odzbrojeným, vydaným bezbranně Ekonomii jako pokusné morče, jemuž oholili srst na břichu, aby si tak usnadnili práci. Jakmile se morče začalo vzpouzet, nebylo jiné rady než ho přiměti násilím, aby nastoupilo cestu pokroku. To, co liberalismus očekával cynicky od jakéhosi nemilosrdného přirozeného výběru, marxismus očekává ještě cyničtěji od čistky, která není patrně než výběrem řízeným... Pro liberála tak jako pro marxistu je jen jeden nepřítel, člověk křesťan, to jest člověk, který se pokládá za svobodného a povýšeného nad věci — jen jediná překážka, to jest společnost, utvořená pro takový druh člověka. Ostatně hospodářský a politický liberalismus se musel nejdříve vyrovnati s touto společností, díky demokracii, která staví rovnost proti svobodě, ruší svobodu rovností. Stačí, aby člověk nebyl posledním z idiotů a pozná za jisté, že rovnostní demokracie neustala posilovati více méně otevřeně moc Státu, a to je důležité! Když rodící se demokracie, mladý totalismus, zrušila jediným škrtem celou dělnickou organizaci bývalého režimu, ničíc zároveň bývalý život hospodářský, „podrobený

řízení bezvadné spravedlnosti a horoucí a překypující charity“, podle svědectví Ludvíka Blanca (pravda, trochu podezřelého), nepočínala si jinak než dnešní totalismus marxistický. Rodící se totalismus potlačoval syndikalismus, až by dospělý totalismus dosti zesílil, aby ho mohl pohltit. Pohlcení syndikalismu Státem není takto nic jiného, než jiný vzhled jeho potlačení, nebo lépe řečeno jeho potlačení definitivní a neodvolatelné. Jakost společnosti, která kdysi zproletarisovala dělnické třídy, je přesně tatáž, jako jakost společnosti, která dnes proletarisuje buržoasii. Chvástá se, že vymaňuje proletariát dělnický, zatím co si z něho toliko dělá nástroj, kterým si totalitní Stát poslouží, aby rozdrtil poslední odpor proti své tyranii, nástroj, který potom odhodí. Neboť bylo by třeba býti bláznem, aby se nevidělo, že diktaturu mas nelze ani srovnati s diktaturou technickou, a právě k této diktatuře viditelně spěje moderní svět. Když pouhé sklonění páčky může okamžitě zbaviti světla město s pěti miliony obyvatel, nebo vrhnouti přes celý svět V2, nesoucí na dvanáct tisíc kilometrů bombu schopnou zahubiti totéž město za patnáct vteřin, pak to vyhlíží s masami pěkně, a dovoluji si je na to upozorniti. Ale zítra budou na tom ještě mnohem lépe!

Ubožáci z *L e t t r e s F r a n c a i s e s* mohou mi posměšně říkati „revolucionář“; to mne nebolí. Nezáleží mi na tomto přívlastku, jako mi nezáleží na titulu člena Akademie nebo Čestné legie. Jenom říkám, že drobní komunističtí intelektuálové z roku 1947 podobají se jako bratr bratru oněm drobným buržoásním intelektuálům liberálním z roku 1830. Stejné pojetí člověka. Táž idea pokroku. Totéž opovržení pro tento lidský materiál, který je toliko tmelem Historie. Stejná zaslepená víra v techniku, druh to zvrhlé vědy, víra v povrchní praktickou inteligenci, obludně rozvinutou na úkor veškerého vnitřního života. Tedy co záleží na jistých úchylkách, jež se nikterak netýkají podstaty? Pohltiti kapitalismus Státem, stavším se takto trustem trustů, trustem jediným, znamená prostě ukončit podnik započatý o 150 let dříve. Zoufalý pokus o civilizaci hmoty nemohl jinak skončit.

Píšu-li tyto věci, nevím, zda jsem spisovatel revolucionářský či nikoli. Ale vím dobře, že jsem spisovatel katolický, chci říci, člověk, který zodpovídá za to, co píše, a to nejen vůči katolíkům, nýbrž vůči každému, kdo to čte a jemuž je katolický spisovatel povinen říci celou pravdu, kterou zná. Nejsem

spisovatel katolický, jako se říká na příklad spisovatel marxistický, předpokládá, že takový druh spisovatele skutečně existuje; neboť ať jakkoli je zvrhlé jméno spisovatel, přece by se snad nemohlo obrátiti na to, co se mi zdá býti nejnižší kategorií masového člověka, totiž na masového intelektuála, prostého vykonavatele propagandy strany, kterého tato funkce snižuje ještě trochu pod kata.

Když si dovoluji takto mluvit, masoví lidé jistě mi budou předkládat s rozhořčením vysvědčení svých zásluh, své hrdiny a mučedníky. Tento argument, ať je jakkoli úctyhodný, nestačí, aby mi zavřel ústa. V očích člověka mého věku oběť života nemá možná takovou důležitost jako v očích lidí z Porážky a příměří. Náležím generaci, která měla dva miliony mrtvých, ale nepoměrně menší počet komediantů. Ať je tomu jakkoli, člověk není pro mne člověkem, leč onou dávkou pravdy, která je v něm. Dopustiv vzdáti se jí a převésti ji na masu, člověk masový ztrácí právo na jakékoli osobní určení. Je dokonale směšný, chce-li si posloužiti tradičním slovníkem, který nemá pro něho smyslu. Člověk davový je nemístný v křesťanském slovníku jako v samotném křesťanství. Hrdina nebo mučedník je především člověk, který nelže. Ale davový

člověk se stará právě tak málo o pravdu jako o lež; jeho jediným zákonem je výkonnost. Výkonnost davového člověka musí se dát odhadnout kvantitativně, jako se určuje síla stroje v koňských silách.

Z tohoto znaleckého hlediska rád uznávám, tak mimochodem, že výkonnost katolického spisovatele, schopného psátí „Velké hřbitovy ve svitu měsíce“, za plného křížového tažení španělského, by se dala sotva odhadnout. Nechťsi! Dnes jako tehdy mám už po krk jistých hrozeb a vyděračství, na nichž má spoluvinu zbabělost křesťanů. Musím říci, že nacista, fašista nebo marxista, masový to člověk, může žít a zemřít s větší nebo menší výkonností, ale jeho život tak jako jeho smrt náleží jen hmotě; zbaven všeho duchovního významu, pravím, že nemá ceny v mých očích.

Z franč. G. F.

K ČTYŘICÁTÉMU VÝROČÍ SMRTI

P. JOSEFA POLÁKA

(* 3. srpna 1880 v Telči † 11. května 1907)

Z psaní P. Josefa Poláka J. F.

...Mistra Bloy jsem po prvé poznal z Vašich milých překladů v „N. Životě“ a velice se mi zalíbil pro svou láskyplnou ukřutnost, s jakou neváhal říci každému pravdu do očí. Díla jeho mám teprve asi tři měsíce a dosud jsem z nich skoro nic nečetl, jsem velmi zaměstnán duchovní správou a školami, nemám skoro žádného volného času. Z děl jeho mi schází: Le Revelateur du Globe — Le Pal — Le Salut par les Juifs — Le fils de Louis XVI. (z něhož se už raduji v naší mateřštině) — Je m'accuse... — a Le Desespere mám jen vydání Stockovo... Jako poznámku k Bloyovi příkládám pár slov z Fabera, který prý také leckde „přehání“ — jak poznamenal kdesi jeho germánský překladatel jakýsi: „Nic není úžasnějšího, než malá víra těch, kteří mají nějakou víru vůbec. Nejlepší lidé jeví se méně lepšími než zrádci. Heroové jsou řídcí; k hero-

ismu docházejí pomalu; a když dospěli vrcholu, odcházejí do končin skrytých v Bohu a jsou ztraceni pro zemi. Kdož jsou nazýváni dobří lidé, jsou méně lepší než zrádci, chtějíce vždy povolovati, dělati kompromisy, světu napolo s cesty ustupovati. Nedovolují si s ničímí zájmy volně jednati, jedině s Božími zájmy. Nemají odvahy stavěti se proti ničímú právu, jedině proti právu Božskému. Boha házejí přes palubu — jako Jonáše — velrybě světa stále a stále. Toť jejich zaměstnání a povolání. Taková je historie „dobré strany“ („good party“, též „dobré společnosti“, „spořádané společnosti“, „dobré partaje“), jak se jeví u průměrně dobrých lidí na zemi od počátku. Avšak i pod tímto smělym zle-zacházením a tímto srdceprázdným zrádcováním Bůh stále zachovává pokoj. Jest mlčenlivý pod urážkami, jako byl mlčenlivý Ježíš před tribunály...“ (The blessed Sacrament by F. W. Faber, str. 365.) — Právě jsem dočetl II. díl Objevitele Globu s takovou rozkoší, s takovým zápalem („zdaliž srdce nehořelo v nás, když vykládal nám Písmo?“), že nevím, komu být vděčnější, zda Bloyovi nebo Vám,

pane Floriane, že jste nám takovou Věc získal, která ani ve Francii není k dostání...

Balíček jsem dostal včera a v něm plno radostí. Pán Bůh zaplať! To bude zase číslo! Ten Jammes, to je líbezný kousek. — Do toho Yeatse se dám hned, pak to opravíte, protože to ode mne beztoho nebude k čtení; budu psát po jedné straně, ačkoliv jsem tuhle četl na desce „N. Života“, kde Dostál vybízí přispívatele, aby psali po obou stranách. Od Yeatse jsem dostal jen „The sacret Rose“, ty Svaté tři Krále mi pořád neposílá knihkupec, musím ho napomenout. — Do Prahy nepojedu, nemám ani čas ani peníze. Kdybych neměl právě tolik dluhů (a na začátku roku se vždy seženou upomínky, že je z toho člověku až nanic) objednal bych si raději z Anglie reprodukce Crivelliho, Praerafaelistů a jiné po 7 shil., a prozatím i s tím musím počkat... S onou anglickou knihou jsem hnul rovinou do Brna a navštívil dva největší antikvariáty: český a německý; v jednom zakroutili záporně hlavou a beze slova mi ji honem vrátili, a v druhém mi řekli, to že prý by od nich nikdo nekoupil v Brně, že prý za

celý rok ani jedinou anglickou knihu neprodají, ba ani francouzskou, ač je mají za výkladem; slíbil mi však, že ji oznámí v Lipsku v časopise knihkupců a pak mi podá zprávu. Tak jsem s nepořízenou jechal domů i s knihou... (10. VI. 1906).

Už uplynulo zase 6 neděl; kdybyste tak vyslal do světa zase „Pouť na Jasnou Goru“ nebo co máte již hotového, bylo by to zajisté pěkné „povyraženíčko“ v této volební sezoně. (Nevěříte, jaká je to — rozkoš, po celé dny neslyšet nikde nic jiného, než o těch volbách; všechno je tím posedlé)... (25. XI. 1906).

Právě se dovídám, že „Bílý prapor“ je dán na index, jakož i všechny listy podobného směru ať pod jakýmkoli jménem se objeví! Konečně! Jenže ta odpadlá čeládka chce prý založit lístek krejcarák, aby se to snáze rozplazilo mezi lid. — Dále slyším, že volby na sněm stály stranu „nár. katol.“ 80.000! (nejspíše korun — však je to také dost). P. Holba dnes v „Hlasu“ dokazuje, že nepodplácel při volbách; ale ten jeho sloh! Ani pravopis nezná! či jsou to tiskové chyby? On mi řekl kdysi, že nerad čte, litera-

turou, že se nezabývá... (V 7. den Oktávy Neposkvrněného Početí 1906 ve Starči).

(Poznámka. Toto jsou úryvky z několika dopisů, jež většinou nemají data; pocházejí však z let 1903 až 1907.)



Z P o z n á m e k J. F.

9. května 1907 na den Nanebevstoupení Páně roz-
nemohl se dp. P. Josef Polák v Mutěnicích. Odslou-
žil Mši svatou, ulehl.

10. května. Dp. P. Josef Polák v bezvědomí, v hroz-
né horečce a bolestech hlavy. Podle římského mar-
tyrologia jest dnes památka trpitele Joba.

11. května. Josef Polák zemřel v Mutěnicích asi o
půlnoci, 11³/₄ hod. mezi sobotou a nedělí. O osmé,
7³/₄ počala soptit Etna a Strmboli.

13. května. Zpráva o smrti Josefa Poláka psaním
z Telče od bratra jeho dp. P. Františka Poláka.

14. května. Pohřeb Josefa Poláka v Telči na Sta-
rém Městě. Uložen jest naproti hlavním dveřím
kostela, u hřbitovní zdi.—Dnem tímto nastala vše-
obecná nucená volba, jíž se arcí nezúčastníme.



Z „Neprodajného“ (Leon Bloy)
14. srpna 1906. Příklad Josefa Floriana (na La Salettu). Tvář vážná a bolestná. Tvář venkovana od Dunaje, vzhledu mučedníka. Objímám ho po francouzsku, ba po perigordsku, což ho asi zaráží a tísní. Jest provázen velmi sympatickým mladým knězem moravským, nehovořícím francouzsky, s kterým si však mohu dopisovati po latinsky. Nemožno začítí nějaké rozmluvy. Florian, velmi mlčenlivý, i ve své zemi asi, praví mi sotva několik slov. „Proč mluvit? Psátí dostačí“, prohlašuje. Posílám latinu, nikoli kychyňskou, nýbrž od společenské hostinské tabule jeho rozmilému druhu Josefu Polákovi, který mluví německy s mou ženou a který překládá postupně obě prósy do jazyka českého Josefu Florianovi. Bábel v malém, plnící úžasem sousedy.

16. srpna. Odpoledne procházíme se po hoře s našimi dvěma Moravany.

17. srpna. Odchod našich dvou Moravanů. Provázíme je jak možno nejdále a hledíme za nimi krutě zarmoucení, jako bychom se s nimi loučili pro život, pro celý život na tomto bolestném světě.

1907. 16. května. Zdrucující zpráva o smrti Josefa Poláka. Žádám Floriana o podrobnosti.

24. Pátek svatodušní... Bolestný list Florianův. Jest zdrcen smrtí Polákovou. Kněz ten, jehož skon má do sebe cosi nadpřirozeného, an byl zasažen u oltáře, byl zdá se sklán bolem ze svého vyhnanství. Biskup přes naléhavé jeho prosby poslal ho do nejvzdálenější farnosti v diecési, trest přísný a jakého si zasloužil svou nesmírnou ušlechtilostí.



Z psaní Leona Bloy J. F.

Drahý příteli, Paříž-Montmartre 30. května 1907

...Smrt Polákova byla pro nás velkou mukou. Tento přítel byl nám ukázán toliko na dva dny, pak tu je jen věčnost. Oplakávali jsme ho a pláčeme ještě pro něho tak jako bychom ho znali po léta. Velmi jsem ho miloval a vzpomínka z La Saletty se ne-
setře...

Montmartre 12. března 1908

...přichází mi myšlenka, že tento ubohý a šlechetný kněz vrátivši se z La Saletty, mohl dobře při-

nésti oběť svého života až i ke svolení smrti v mukách. — Vím, že křesťané, Apoštolé Posledních dob, ti, které Maria si žádala na Své Hoře, mají konat takové modlitby a já sám, třesa se pro některé věci nebo spíše pro některé lidi, žádám si zemřítí a býti tímto přepokorným hrdinou. — Skrze Vás, dobrý Josefe, se stalo, že mne Polák poznal a miloval. Nesnadná rozprávka v latině mne poučila, že neviděl ničeho nade mne a vím od Vás, že nemožnost, aby mi zjednal knížecí majorát v říši nebo aspoň prostředky k živobytí, skličovala toto prosté srdce. — 17. srpna 1906, v den vašeho odchodu z La Saletty vyprovodivše vás oba až k místu, odkud již není vidět Basiliku, dobře si vzpomínám, jak jsme měli, Josef Polák a já — ve Vaši přítomnosti, ó, mlčenlivý Josefe Floriane — poslední rozhovor, v němž mluvil o mučednictví, jež jest svrchovanou radostí...

Doufáme, že Bůh mu dal krásné místo ve svém Ráji...

★ ★ ★

V letošním 4. čísle týdenních novin zvaných „Katolík“ napsal p. architekt Jaroslav Čermák „posudek“ o díle francouzského malíře Rouaulta, jehož některé obrazy byly před časem v Praze vystaveny. Je to zplod nesoucí zřejmou pečeť žurnalismu a nezabývali bychom se jím, kdyby se nám v této době obecného zmatku nezdálo nutným poukázat na úroveň a způsoby tisku, který si říká katolický a je doporučován s kazatelen.

Na Rouaultově výstavě byl obraz „Útěk do Egypta“. — „On vstav, vzal dítě i matku jeho v noci a odešel do Egypta.“ To je tam podáno. Věrně, jak to opravdový umělec a zde i křesťan prožil, viděl a se svrchovaným uměním vyjádřil. Je tu domek, který opouštějí, před ním na mezku Svatá Panna a před mezkem svatý Josef. Je tu strach, spěch, cesta, která čeká, tajemně vzrušená krajina. Dítě lze jen tušit zahalené v náručí Svaté Panny. Svatá Panna prosvítá jemnou, ztlumenou bělostí, svatý Josef se jen nejasně rýsuje. Je noc, ale noc, která je pláštěm pro útěk našeho Pána, pro útěk pozemské Trojice do Egypta. Obloha z čarovných modří se hýbe světlem. Všude je temnosvit tajemství. Obraz v pravém slova smyslu, vzácný dar. Krása se vší hloubkou a světlem, jejíhož tajemství nikdy docela nevyčerpáte, protože je přímo v její podstatě, ale která proto také stále přitahuje a působí; dobře, blahodárně, vždy nově, vzácně. Mluví, jde k duši. Jsou ovšem jisté podmínky. Umělecké dílo nejde k duši duchem, rozumem, nýbrž přímo, srdcem. Třeba mít otevřené srdce. A je ovšem jisto, že též záleží na stavu duše. „Ne-

učiní-li se duše krásnou, nevnímá krásy“, praví Plotin. Pan architekt Čermák zřejmě nepřišel k Rouaultovým obrazům s otevřeným srdcem. Přišel s předem vytýčenými morálními požadavky a pln metafysicko-theologických pouček a stalo se mu ovšem, jak ani jinak nebylo možno, že obrazy vlastně neviděl, protože se na ně jako na obrazy nedíval. A nyní ve dvou sloupečcích k tomu přechootného „Katolíka“ svádí svůj neúspěch na umělce. A důstojný principál toho krámků se smíšeným zbožím se za pana architekta postavil. Oba se hrdinně schovávají za svatého Tomáše, který ovšem za to nemůže.

Vyšvihnuv se s podivuhodnou lehkostí na vrchol zvaný „pravá ethická výše“, pan architekt usoudil, že Rouault se vyjadřuje „směrem dolů“, protože „nemůže nalézt směr nahoru“. Tvrdí to jako nezvratně zjištěný fakt a buduje na tom celé sofisma svého „posudku“. Pan architekt má totiž naprosto neomylný čich pro to, je-li v uměleckém díle přítomna či nepřítomna „touha povznést toho, který se dívá, potěšit jej nebo přivést k lepšímu“. Nejistiv v díle tuto umělcovu touhu, nenalézá pro jeho tvorbu jiného důvodu ani vysvětlení, nežli to, že „hnán pudivou tvořivostí“, chce „jen a jen ukazat na sebe“. Tím ovšem jest prokázáno, že umělcův čin „postrádá pravé ethické výše“. Věc se ovšem ještě zhoršuje, běží-li o „náboženský motiv“. Tam totiž pan architekt žádá, aby v díle „prosvitalo hluboké ponoření duše do nadpřirozené stránky předmětu, který má být umělecky zvládnut“. Nejistí-li pan architekt svým neomylným čichem toto hluboké ponoření, je ovšem zle, neboť k svrchu zmíněné nemravnosti, „ukazovat jen a jen

na sebe“, přistupuje ještě sakrilegium zneužití náboženského motivu „jako odrazného můstku pro zvýšení krkolomnosti skoku do sféry osobního zážitku, často čistě smyslového“. Tohle se tedy panu architektovi povedlo. Jakýpak to je asi umělec, který má přistoupit k dílu, vyprázdní se napřed ze všech osobních zážitků? Toho bychom věru rádi spatřili. A také bychom rádi věděli, co to je „ryze smyslový“ zážitek. Nemá to snad pan architekt z té experimentální psychologie? Pak to je ale nějaká předpotopní. To mu důstojný pan princípál nemohl opatřit už nějakou modernější? Nebo aspoň nějaký modernější zorný úhel?

Postavení umělcovo není nikdy záviděníhodné. Řehole „řemeslníka Ideálu“ je přísná už sama o sobě. A což teprve před soudnou stolicí „pravé ethické výše“, s níž shlíží pan architekt. I když to sebe lépe „umí“, i když ve svém díle vyjádří sebe bohatší život, i když se povznese k sebe hlubšímu, ba věšteckému vidění toho, co je skryto v jevech, i když své dílo spřede ze samého světla krásy a Ideálu, a dovede sebe lépe rozehrát u diváka souhru smyslů, obraznosti, rozumu a citu, nic mu to neprospěje, nepřimísí-li způsobem makatelným „touhu povznést toho, kdo se dívá, potěšit jej a přivést k lepšímu“. Učívalo se kdysi, že umělec není profesorem, který vyučuje, ani moralistou, jehož cílem je napravovat mravy. Učívalo se, že jeho posláním je vytvářet krásu, a ne kázat dobro, ba říkalo se dokonce, že na tohle umělec nesmí zapomínat, nemá-li škodit svému umění a minout se účinkem. Tvrdívalo se, že taková záměrná a stálá péče o morální účinek přímo paralyzuje svobodnou hru obraznosti, jež je podmínkou

tvorby, takže se pak v díle místo formy objeví formule a místo ideálu nějaká suchá abstrakce, čili, že tak může vzniknout leda dílo příležitostné nebo nějaká alegorie, tedy zplody, jež člověka nechávají chladným a jsou tedy vlastně zradou jak na kráse, tak na zájmech ethiky. Učívalo se, že umění má ve svých plodech dávat zářit odlesku věčné krásy, že má budit vzrušení a nadšení pro krásu a že právě tím nejlépe plní své mravní poslání. Tyto věci možno ještě dnes nalézt v každé trochu slušné příručce thomistické filosofie. Ale to všechno, jak nás teď učí „Katolík“ a pan architekt, není už pravda. Hlavní věcí je „touha povznést toho, kdo se dívá, potěšit jej nebo přivést k lepšímu“.

Ta zaručuje tak zvanou „pravou ethickou výši“. A poněvadž pan architekt mluví o křesťanské ethice, běží patrně o pravou ethickou výši křesťanskou. Tím více ovšem udivuje ten jeho snadný odsuzující postoj. Neboť odkud lze změřit pravou ethickou výši nějakého činu? Pro nás obyčejné hříšníky dobro, které křesťan koná, dosahuje pravé ethické výše až tam, „kde ani rez ani mol nekazí a kde zloději nevykopávají aniž kradou“, a děje se to, má-li to být křesťanská výše, jedině „skrze Pána našeho Ježíše Krista“. Nějaká naše „touha“ sama o sobě zde mnoho nezmůže. Tento náš (a nejen náš) názor nedovoluje ovšem onen bezpečný a sebevědomý odhadní postoj při posuzování ethické výše, jaký zaujímá pan architekt. Nedovoluje takový postoj ani architektům, třeba jsou v měření odborníci, nýbrž přenechává změření té „pravé ethické výše“ raději až té NEJVYŠŠÍ INSTANCI.

Na Rouaultově výstavě byl také list „Panna Sedmi-

bolestná“. Jeden z těch, jež mne nejvíce zaujaly. Hned se mi v mysli vynořil liturgický text: „Stála svatá Maria Královna nebes a Paní světa vedle Kříže Pána našeho Ježíše Krista plná bolesti.“ Na obraze jest jen bolestná, zahleděná hlava, věnčená jakousi nevýslovnou, žhoucí korunou z muk, ohně a světla. Obličej brázdí jediná hluboká rýha bolesti. Hrdlo se zalyká — — — To zachyceno mohutnými a zároveň jemnými tahy. Jen hlava, a přece víte, že je to Královna nebes a Paní světa a že stojí vedle Kříže našeho Pána Ježíše Krista, a víte, jako jste nikdy nevěděli, že „není bolesti jako bolest její“. — Kde je ještě krása, kde je ještě umění, není-li zde v tomto obraze? Jak možno před něčím takovým mluvit o útěku od křesťanské morálky, je záhadou. Věru bych si přál vidět Andělského Učitele, co by asi udělal, kdyby tak byl nyní zde na zemi a tohleto viděl: Rouaultovy obrazy, posudky pana architekta a metafysiku P. Kajpra. Myslím, že nejsem daleko od pravdy, když se domnívám, že by své spisy rozmnožil ještě o traktát „De vitio stupiditatis“.

*

Když jsme svrchu mluvili o té „pravé ethické výši“, narazili jsme na něco, co nám celou tu věc také trochu osvětlí. A nejen tuto, nýbrž i leckterou jinou. Odkud má pan architekt tuhle jistotu v měření výše mravních činů, když přece vlastní měřítko nemá v rukou? Či snad je to jen ta žurnalistická slina, která mu přináší na jazyk takové exkathedrální soudy? Možná — ale ono to tak docela nebude, neníť on rozený žurnalista, alebrž pouze příležitostný. Zde je ve hře něco jiného, totiž vážná choroba tak mnohých našich katolíků.

Aniž si to uvědomují, aniž o tom vědí, jsou nakaženi, a to hluboce nakaženi touto dobou, v níž člověk sám sebe postavil na místo Boha. Jsou zbožní, jsou třebaš i schopní jistých obětí, ale jsou zbožní více pro sebe než pro Boha a stejně je tomu s oběťmi. Vytvořili si zbožnost pro své uspokojení, každý takový svůj kouteček nebo pelíšek zbožnosti, v němž je všechno podle jejich chuti a vkusu a k jejich obrazu. Oběti, ano, ale takové, jaké si sami zvolí, jaké jim vyhovují. A tu ovšem svět, který mluví z Rouaultových obrazů, je jim cizí; zvláště u obrazů náboženských. Pán je tam příliš blízko, příliš trpí, příliš naléhá; anebo zase je tam nějaká sláva, která je příliš utiskuje. Nijak to tam neodpovídá tomu jejich koutečku. „Jsem přítelem těch, kteří se lopotí v hluboké brázdě, jsem břečťan, který se pne po zdi šířané malomocenstvím, za níž vzbouřený člověk skrývá své neřesti a své ctnosti. Jsa křesťanem, věřím v těchto nebezpečných dobách jediné v Ježíše Krista ukřižovaného — jako křesťané dávnych dob“, praví umělec o sobě. To ovšem není nic pro katolíky, za jejichž mluvčího se propůjčil pan architekt Čermák. „Nebezpečné doby“, vidění světa, tanců smrti, vidění bičovaného Pána, jak je podává Rouault ve svých obrazech, nijak se nehodí do jejich představ a do jejich koutečků. Nedivme se, ani všechny hrůzy, které se děly a dosud dějí, je nedovedly vyburcovat, kterak by je tedy mohl probudit nějaký umělec? Ale cítí, že nějak ohrožuje to, v čem se usadili, v čem se jim líbí, a brání se zuby nehty. Neběží ovšem jen o Rouaulta. Rouault se jen zdál vhodnou příležitostí, aby se vystoupilo proti tomu, co je nepohodlné. Za chvíli

se zase nadhodí „problém“ — prý by někdo měl prostudovat a vysvětlit, proč u nás Leon Bloy našel poměrně značný počet přátel a proč se tito raději nepřiklonili k „veselejšímu“ Chestertonovi. Problém zajisté obtížný, uvážíme-li, že to byl právě nadšený přítel a překladatel Leona Bloy, který vydal u nás také „Heretiky“ a „Orthodoxii“. A potom se stane toto: Nevím kdo, ale jistě nějaký hlupák, razil kdysi pro některé katolíky, kteří se v našich vlastech přičiňovali o povznesení náboženské úrovně, přídomek „integrální“. Byli to především ti, kdož usilovali o to, aby i u nás se nějak ujaly obnovné snahy posledních papežů a jistě by nikoho z nich nebylo napadlo, aby si říkal „integrální“. Teď se toho chytil důstojný P. Kajpr, vynesl na světlo encykliku Benedikta XV. „Ad beatissimi“ a způsobem na pohled zcela nevinným jakoby jen varuje před užíváním toho přívlastku, ale ve skutečnosti mu běží o to, aby tomuto přívlastku podložil to, čím v nějakém theologickém slovníku je charakterisován „integralismus“, který, jak onen slovník praví, „je ve své nejhlubší podstatě výrazem téže duševní konstituce na poli náboženském, jako totalismus na poli politickém“ a který „se na poli theologickém ocitá proti své vůli v sousedství heretického spiritualismu a supranaturalismu“. P. Kajprovi je dobře známo, že největší část čtenářů „Katolíka“ nedovede tyto věci zkoumat a posoudit, a i kdyby dovedla, že je po způsobu dnešních, k myšlení a zkoumání pohodlných lidí zkoumat nebude, nýbrž že prostě z těch „integrálních katolíků“ udělá ty fašisty a heretické spiritualisty a supranaturalisty. Udělá to tím spíše, když, jak praví P. Kajpr, „tato

slova encykliky jsou tak jasná, že nelze pochybovati, kdo je jimi míněn“. Svatý Tomáš má v nebi jistě radost z toho „přesného filosofického myšlení“ i z nesporné „ethické výše“ počínů P. Kajpra.

Bylo by jistě už plýtváním energie i papíru, kdybychom se ještě dále zabývali novinami P. Kajpra. Tu a tam jsou tam i dobré věci, jež bychom si přáli vyjmout a uchovat. Míjíme tím především papežské projevy. Co je tam dobrého, je utopeno ve spoustě toho, co přinesla na jazyk žurnalistická slina. Nikdy to nemá té účinnosti, jakou by to mělo samo o sobě nebo v jiném sousedství. Místo světla a řádně, živě podané nauky spousta málo účinného durdění a horlení. Nejnověji byly zbytečně strhány apokryfy. A dnešní situace, vážnost atomové doby (En atómoó — — — I. Kor, 15, 52) ? Nic. Dnešní zmatky ? Místo aby se odstraňovaly, spíše se ještě přidělávají. Vládne tam zkrátka duch žurnalismu, a to tvrdošíjně.

Na konec ještě k Rouaultovi. Na „posudek“ p. architekta reagoval věcně pan Václav Boštík. To způsobilo, že na pomoc přispěla paní docentka Růžena Vacková. Její historickou, analytickou, učeností vycpanou universitní extensí, psanou s opravdovou destruktivní vervou, se zabývat nebudeme. Paní docentku bychom mohli nanejvýš — jak činívali naši venkovští otcové, když jim někdo plouhal kvetoucí lučinu nebo lezl do zahrady plné krásného ovoce — vyčastovat příslušně dlouhou serií šťavnatých exorcismů. Ale na to je málo papíru a lidský život je také krátký.

František Pastor.

REDAKČNÍ ZADINA

(Do 7. Archů ke žním 1947 shrnul J. V. F.)

Abychom nebyli napáleni koupí tiskového braku, ne-
dejme se především zmásti úctyhodným zástupem kri-
tiků, čiperně se sbíhajících ke kdejakému neřádu v
domnění, že mají co činit s „věcmi řídkými a vzácný-
mi“. Na příklad Vladimír Vaněk sepsal tlustou knihu
„Země krvácí — země kvete“, která by mohla míti
cenu nanejvýš pro toho, kdo se obírá studiem hysterie;
nicméně kritikové z časopisu „Vyšehrad“, vážně nad
tím rozjímajíce, docházejí k názoru, že „autorův po-
hled je značně polemicky zaostřen“. — „Zajímavé stati
o Komenském“ tam zase našli „ženci“ z časopisu „Na
hlubinu“, a je jim to dobrou příležitostí k předložení
zaprášené fráze: „Protihabsburský odboj tehdejší, tak
podobný odboji v první světové válce i bojům v druhé
světové válce, je pojímán českobratrsky.“ To zároveň
potvrzuje smutný stav věcí, že „mluví už skoro všichni
vžitými novinářskými frázemi, opakuji soudy obecné
po novinářích a řečnících. Nikdo nezkoumá, zda tako-
vá fráze je podložená, rozumně odůvodněná. Hlavní je,
když je líbivá.“ („Na hlubinu“ roč. XXI. č. 6.)

Když se již vidělo vhodným zabývat se výplodem
Vladimíra Vaňka, zdá se nám, že bylo třeba upozor-
nit, jak ta kniha je plná uličnických vzteklinek, jako
třeba tuhle: „To si nuncius Caraffa pozval své jesuit-

ské historiky a řekl jim: a teď mi honem najděte nějakého českého kněze, který někdy něco vyvedl a jmenoval se Jan. Ale honem! Našel se. Za krále Václava byl generálním vikářem a choval se nemravně ke královně, tak ho král nechal hodit do Vltavy... Však vám je budem brzy házet do štumpf, ty vaše Nepomucké — počkejte, vy lupiči!“ —

I když kritika je sebe delší a sebe důležitěji se tváří, hned nevěřme, že by i posuzovaná věc měla závažnost podle toho! Není-li úroda, nač svážet do stodol koukol, aby se zdálo, že žeň je přece? Nebude lépe pak sáhnouti po knize staré? Na příklad několik drahých metrů té nové směsi marxistickosocialistickolidoveckodemokratické, jak se do vyrábění pustili čilí obchodníci po ochabnutí zájmu o literaturu z koncentráků, vyváží jedna kniha takového F. W. Foerstera „Evropa a německá otázka“ (vyd. „Vyšehrad“ 1938). Už to „spiknutí ticha“ kolem ní a kolem jejího autora je neklamnou známkou, jakým nebezpečím by byla pro živitele přítomného chaosu, jak marxistických, tak i těch, kteří jsou až dosud v zajetí klamu, že budují na křesťanských základech. —

Z knih, pokud nám došly a pokud jsme četli a prohlédli, zařadili jsme do knihovny tyto: Egon Hostovský: Úkryt a Listy z vyhnanství (Melantrich); Josef Čapek: Básně z koncentračního tábora (Borový); Sv. Řehoř: Čtyřicet homilií (Krystal); B. Reynek: Podzimní motýli,

basně (Magnificat); W. B. Yeats: Objevy, Essaye a básně (tři svazky, Atlantis); Vercors: Moře mlčí (Práce); C. Mayran: Katedrála (Atlantis); Ludvík Kuba, malíř (Jar. Janeček, Praha); F. Halas: Já se tam vrátím... (Vysočina); J. Newman: Panna Maria v litaních (II. vyd. Akord); List Pia XI. o sv. Václavu (Krystal). — Protože se o překot vydávají pochybných autorů i druhá vydání nebo spisy další, bude dobře před koupí knihy prochlédnouti Vyklizování v předválečných Arších a nedůvěřovati snadno pracím autorů, kteří jsou tam vyklizení.

„Vyšehrad“, list pro křesťanskou kulturu číslo 8—9 (1947) otiskl dopis P. Aloise, který „musí“ odebírat „celkem 20 časopisů“. Prý je takovým způsobem nepěkně obírán o peníze, kterých nemá nazbyt. Alkoholici též tak pláčejí nad propitými penězi bědujíce, že musí. Kdyby byl býval „Vyšehrad“ trochu naznačil, proč ten dopis uveřejnil. Chce snad, aby přidáním platu P. A. mohl zvýšiti dávku tiskovin? To nám při „Vyšehradě“ nejde dohromady s výročními a příležitostnými obdivy pro Kierkegaard, Bloy, Chestertona a j., kteří přece povšechně takové tiskoviny nazývají svinstvím. Anebo snad chce, aby vhodným ubráním platu byli takoví nešťastníci poněkud léčení z otupujícího tiskovinového obžerství? — Jdouce již mimo „Vyšehrad“, rádi bychom se ještě zeptali, co tam míní slovem „tomismus“. Sly-

šíme totiž s podivem, že franc. M. R. P., nasládle se usmívající na všechny strany (čti o tom také v článku Bernanosových v Arších), je najednou „jedním z plodů tomismu“; mluví to tam v interviewu E. Gilson, který se zdá býti zručným Filosofem budoucnosti neboť dále praví, že „až M. R. P. úplně vypracuje své učení, rozluští politické, hospodářské a sociální problémy dnešní doby.“ Jaké učení? Přece „o této otázce (slova Náměstka Kristova citujeme) základy nauky katolické jsou již položeny a dějiny křesťanské civilizace dosvědčují její blahodárnou plodnost... Lev XIII. dal katolíkům program k činnosti, jediný program schopný opět postaviti a zachovati společnost v jejich základech křesťanských, staletých...“

Posléze ještě „Stephen Spender nám říká, jak zachráníme civilizaci“; posloucháme — a zatím! Nesmíme prý myslet, že dáti svůj život v boji má podstatně větší význam než dáti svůj hlas při volbách. Pěkné nadělení, je-li to už tak daleko!

Karel Galvas ve „Svobodných Novinách“ rozepisuje se o Švýcarsku, o jeho klidu a blahobytu. Bohatství této prastaré republiky bylo, jak známo, nastřádáno prací a uchráněno neutralitou ve válce. Neutralita odpovídala sice mezinárodním platným ujednáním a byla prostředkem k zásahům Červeného kříže atd., což mnoha tisícům zachránilo život. Nevadí. Karel Galvas

má na švýcarskou pohodu názor jiný, a pronáší tedy myšlenky skutečně překvapující: „Výsledkem je poznání, že neutralita je nebezpečím především pro neutrála samého. Klid, jistota, blahobyt, které podle školských příkladů mají být příčinou největšího rozvoje věd a umění, působí, jak se zdá, právě opačně...“ Ale konečně ten argument známe: válka je pramenem kultury, národy se obrozují jenom ocelovou lázní, ein frischer fröhlicher Krieg... „Přál bych Švýcarsku, jeho pracovitému a poctivému lidu, aby svůj vysoký životní standard hledalo a našlo tam, kam ukazuje šipka doby.“ Ach tak! — Kam tato šipka ukazuje, to nám osvětlí úvodník týchž „Svobodných Novin“, vyšlý 7. května. Chválí se tam jakási mezinárodní organizace. „Zavrhuje charitu a filantropii.“ Slyšeli jsme dobře? Zavrhuje lásku k lidem? Kdo? Přednášející na škole SS? Ne, pokroková organizace, kam ukazuje šipka doby. — „Široký pojem občanské svobody bude zúžen také zákonem o pracovní mobilisaci.“ Ano, na to můžete vsadit — a ostatně de Maistre a Bonald to nejednou předpovídali, když před sto lety liberální pokrok s tímto pojmem dělal hrozný rámus a triumfoval nad zříceninami středověkého řádu. Zajisté, že bude zúžen. Ale přece jen nás udivují slova, jimiž je to omezení formulováno: „Zahaleč bude prohlášen zběhem.“ To neříká plantážník z Chaloupky strýce Toma, jemuž zběhl z práce černochoch. To říká pokrokový novinář vzor 1947.

Zahaleč bude prohlášen zběhem. Když bude dopaden, bude snad oceňován žhavým železem? „Začalo se již hromadným stravováním v závodech a ve školách.“ Ano, začalo se s Werksküche a Volksfürsorge; začalo se odbouráváním rodinného života. Jak upozornil Chesterton: „Samozřejmě — otroci přece nemají rodinu.“ — Kam ukazuje šipka doby! Kam má ukazovat, konečně? Řekl to Veuillot: Svět bez papeže — to bude svět jaký byl před papežem. Svět otroků. A Církev je začne znovu osvobozovat, a pravda nás osvobodí. Tak se to kolo točí. Stojí kříž, a točí se svět... (Jindřich Středa).

Za oddechu v boji, prý o důstojnost člověčí a křesťanskou rodinu, lidovci vypomáhajíce materialistům, tentokrát přetvořují matky v roditelky cenného materiálu. Podařilo se již za pomoci zbožňovatelů organizace nadělat ze sedláků výrobce hospodářských produktů, povšechně z lidí pracovní síly, atd. V „Lidové demokracii“ z 13. IV. 47 M. Kučerová pracuje veřejně v článku, nadepsaném „Matky budou vyznamenány“; a aby přilákala rozbředlá srdce, ukazuje rozplývavý obličej nad přetvořovanými matkami, z nichž funkcionáři kteréš organizace „udělají pečlivý výběr“ a 30 jich odešlou „k zhodnocení“. Soudě podle vývoje věcí škaredých a podle bezcharakterní solidarity t. zv. křesťanů, není asi daleko chvíle, kdy titíž bojovníci budou se s marxisty hašteřit o výnosná místa šéfů při SCHÚPS (Státní

chovné ústavy pracovních sil), stále ještě přitom cosi žvaníce o „světovém křesťanském názoru“. Ale tehdy se bude díti „podobně jako za dnů Lotových, kdy přšel oheň a síra s nebe a zahladila všechny.“

Práce vždy ztracená... „Tato obětavá a těžká práce je dnes pro nás ztracena. Práce na zříceninách, nacházejících se uprostřed lesů a na kopcích, nebyla ovšem snadná a kromě najatých dělníků se jí zúčastňovali i členové (turist. klubu), kteří se v neděli a svátky měnili v pilné zedníky a kopáče...“ To je z novin, když míjel rok 1938, a staří čtenáři si pamatují, jak to bylo pro výstrahu spolu s vhodnou poznámkou otištěno v předválečných Arších. Výsledek namáhání se těch, kteří podle Bloy dovedou býti pilní jenom v neděli a ve svátek, jsme spatřili: práce byla více než marná a za trest „vydáno bylo dědictví naše v ruce cizí...“ Upozornili jsme proto hned, jakmile mohl vyjít po válce první sborník Archů, že „pevnost památníků veřejných, při jichž budování bylo pracováno v neděli a ve svátek, je spornou otázkou“. I kdyby to bylo „odhadováno odborníky na desetitisícovou částku“, marně se čeká, že se užije práce svátečních robotníků. Tak i tuto:

Pro rekreaci studentstva. Každou neděli zjíždí z Hořic v Podkrkonoší do krkonošské obce Volský Důl 20 až 30členná pracovní četa rodičovského sdružení státního

reálného gymnasia a pracuje zde po celou neděli na úpravě objektu, jehož bude použito k letní a později i zimní rekreaci studentstva... Tato četa vykonala již práci, odhadovanou odborníky na desetitisícovou částku. Umožní tak pobyt studentstvu, jehož zdravotní stav není nejlepší, o prázdninách v horské poloze. Bk. (Svob. Noviny 6. VI. 1947).

Dodatkem z žalmu sedmdesátého sedmého: Nerozpočetli se na ruku Páně, v den, kdy je vykoupil z ruky sužujícího... A uvedl je na horu zasvěcení svého, na horu, kterou dobyla pravice jeho. A vymetal před tváří jejich národy pohanské; a jim rozdělil zemi na výměru přidělu...

I pokoušeli a popouzeli Boha na výsosti, a přikázání jeho neostříhali. A odvrátili se a nezachovali úmluvy: jako otcové jejich, tak obrátili se v lučiště zkažené. K hněvu popudili jej na výšinách svých, a při modlách svých k žárlivosti vyzývali ho... I procitl jako spící Hospodin, jako rek občerstvený vínem. A udeřil nepřátely své v zadnice: ostudu věčnou dopustil na ně...

7. ARCHY ke žnám l. P. 1947 obsahují:

<i>Svatí mučedníci</i>	<i>listů</i>	4
A. Hello: <i>O smyslu slova Svoboda</i>		3
<i>Poutní barokní píseň na rozloučenou s P. Marií</i>		2
J. Rampula: <i>Svatý Vojtěch ve Studnicích</i>		6
<i>Básně (Fet, Bělyj)</i>		4
L. Mercier: <i>Když dozrává . . . Po žních</i>		2
List krále Jana Sobieského		4
S. Zweig: <i>Rilke</i>		6
G. Bernanos (<i>dva články</i>)		6
P. Josef Polák		4
F. Pastor: <i>G. Rouault a „Katlik“</i>		4
<i>Redakční zadina</i>		4
<i>Obrázky od J. Šindlera a M. F. a V. V.</i>		3

Uspořádal a vydal Josef V. Florian, Stará Říše | Morava.

Sedmý sborník Archů je za Kčs 20.—
Tisk knihtiskárny Josef Filip v Třebíči

